

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / sosionomi

Pirjo Penttilä

KOULUTUSPÄIVÄ MUSIIKKIKASVATUKSESTA PERHEPÄIVÄHOITAJILLE

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaaliala

PENTTILÄ, PIRJO

Koulutuspäivä musiikkikasvatuksesta perhepäivähoitajille

Opinnäytetyö

49 sivua + 20 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Virve Remes

Toimeksiantaja

Parkanon kaupunki

Huhtikuu 2013

Avainsanat

musiikki, musiikkikasvatus, perhepäivähoito, toiminnallinen opinnäytetyö, varhaiskasvatus

Toiminnallisen opinnäytetyön aiheena oli järjestää koulutuspäivä 1 - 3-vuotiaiden musiikkikasvatuksesta parkanolaisille perhepäivähoitajille. Tarkoituksena oli korostaa sitä, että myös pienimpien lasten kanssa voi toimia musiikin avulla. Tavoitteena oli kertoa perhepäivähoitajille musiikkikasvatuksesta ja sen merkityksestä lapselle. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää musiikkikasvatuksen merkityksiä pienen lapsen kasvu- ja kehitykselle. Tarkoitus oli laajentaa perhepäivähoitajien tietämystä musiikkikasvatuksesta.

Aineiston keräämiseen käytettiin kyselylomakkeita. Kyselylomakkeiden avulla saatiin tietoa perhepäivähoitajien näkemyksistä, mielipiteistä sekä kokemuksista. Musiikkikasvatus on tärkeää lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja kasvuille. Musiikin kautta lapsi oppii ja kokee elämyksiä sekä nautintoa. Sen avulla lapsen on mahdollista käsitellä tunteitaan. Musiikkikasvatuksella tuetaan myös puheen ja kielen kehitystä. Musiikkia olisi hyvä liittää lapsen arkeen.

Opinnäytetyön toiminnallisena osuutena oli koulutuspäivä, jota varten oli kerätty teoriatietoa musiikkikasvatuksesta. Koulutuspäivässä yhdistettiin teoriaa ja käytännön esimerkkejä, mikä oli perhepäivähoitajille mielekästä. Koulutuspäivä oli kokonaisuudessaan onnistunut.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

PENTTILÄ, PIRJO

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

April 2013

Keywords

Training of Music Education for Child Care Providers

49 pages + 20 pages of appendices

Virve Remes, Senior Lecturer

City of Parkano

music, music education, private day care, functional bachelor's thesis, early childhood education

The aim of this functional bachelor's thesis was to arrange training about music education for one- to three-year-old children for childcare providers in Parkano. The target was to find out the meanings of music education for young child's development and growth. The idea was to enlarge the knowledge of the music education for the childcare providers.

The material was collected by questionnaires for the childcare providers. By the help of the questionnaires, more information was achieved about the opinions and experiences of the childcare providers. Music education is important for the comprehensive development and the growth of a child. Music is the key to learn, have enjoyment and experience and handle one's feelings. Music education also supports the development of language skills. It would be ideal to use music daily in a child's life.

There was a collected theory of music education for the training day. The childcare providers liked both the theory and hands-on examples during the training day, and it all went well.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	PERHEPÄIVÄHOITO VARHAISKASVATUKSEN MUOTONA	7
2.1	Varhaiskasvatus	7
2.2	Perhepäivähoito	8
2.3	Perhepäivähoitajan koulutus ja pätevyysvaatimukset	9
2.4	Perhepäivähoidon muodot	10
2.5	Perhepäivähoito Parkanossa	11
3	MUSIIKIN MERKITYS LAPSELLE VARHAISKASVATUKSESSA	11
3.1	Musiikki kokemuksellisena toimintana	12
3.1.1	Tunteet	13
3.1.2	Mielikuvitus	13
3.2	Musiikin avulla oppimaan	14
3.2.1	Musiikkiympäristön vaikutus	15
3.2.2	Kulttuuri	15
3.2.3	Vuorovaikutus	16
4	MUSIIKKI PUHEEN JA KIELEN KEHITYKSEN TUKENA	17
4.1	Äänten havainnoiminen ja tunnistaminen	17
4.2	Äänen kesto ja rytmi	18
4.3	Kuuntelemaan oppiminen	19
5	MUSIIKKIKASVATUS PIENTEN LASTEN KANSSA	19
5.1	Musiikin käyttö arjessa	20
5.1.1	Musiikin integroiminen muuhun toimintaan	20
5.1.2	Perushoitotilanteet	21
5.1.3	Tuokiot	22
5.1.4	Soittaminen	23
5.1.5	Spontaanit laulut	23

5.2 Alle kolmevuotiaiden musiikkikasvatus	24
6 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	28
7 KOULUTUSPÄIVÄ MUSIIKKIKASVATUKSESTA	29
7.1 Suunnitelma	29
7.2 Toteutuminen	31
7.3 Palaute	34
7.4 Yhteenvetoa kyselystä	35
8 POHDINTA	42
LÄHTEET	50
LIITTEET	
Liite 1. Koulutuspäivässä käytetyt laulut	
Liite 2. Kyselylomake	
Liite 3. Koulutuspäivän PowerPoint-diat	
Liite 4. Soittimien askarteluohjeet	

1 JOHDANTO

Musiikki vaikuttaa ihmisiin, se yhdistää, sen avulla voi pitää hauskaa ja se voi toimia myös lohduttajana. Musiikki on tärkeä osa usean ihmisen elämää. Sitä on joka puolella, missä vain on ääniä, rytmiä tai hiljaisuutta. Varsinkin lapset osaavat hyödyntää musiikkia toiminnassaan ja ovat kiinnostuneita musiikista. Kun lapsi kuulee musiikkia, hän alkaa usein hytkyä ja tanssia sen rytmissä. Lapsissa näkyy hyvin musiikin riemastuttava tai rauhoittava vaikutus.

Musiikkikasvatus on osa lapsen tasapainoista ja kokonaisvaltaista kasvua sekä edistää lapsen oppimisedellytyksiä. Se on merkityksellinen lapsen kielen ja puheen kehitykselle. Musiikkikasvatuksen kautta lapsi kokee elämyksiä ja nautintoa taiteesta. Hän voi ilmaista itseään, eläytyä ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan. Musiikin avulla kehittyy myös tunne-elämän kasvuun liittyvät, sosiaaliset ja viestinnälliset taidot. (Ruokonen 2006, 11, 13; Ruokonen 2009, 22, 27, 29; Ruokonen 2011a, 133 - 134; Ruokonen 2011b, 62, 67, 69.)

Musiikki on minun elämässäni erittäin tärkeässä osassa ja siksi halusinkin tehdä musiikkiin liittyvän opinnäytetyöni. Opinnäytetyön aiheena on koulutuspäivä musiikkikasvatuksesta perhepäivähoitajille. Aihe on mielenkiintoinen ja ajankohtainen, sillä taidekasvatukseen ja varhaisikään liittyviä tutkimuksia on tehty, mutta varsinaisesti musiikkikasvatukseen ja perhepäivähoitoon liittyviä tutkimuksia ei kuitenkaan juuri löydy. Aihe on tärkeä, koska musiikki on tärkeä osa varhaiskasvatusta ja sen merkisyttä lapsen kasvussa ja kehityksessä pitäisi tuoda enemmän esiin.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää musiikkikasvatuksen hyötyjä 1 - 3-vuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen kannalta perhepäivähoidossa. Työn tarkoituksena on lisätä perhepäivähoitajien tietoisuutta musiikkikasvatuksen merkityksestä ja nostaa esiin erilaisia tapoja ottaa musiikki mukaan lasten arkeen. Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat:

- **Mitä musiikkikasvatus tarkoittaa perhepäivähoidossa?**
- **Mitä musiikkikasvatus perhepäivähoitajien mielestä merkitsee perhepäivähoidossa oleville lapsille?**

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen. Toiminnallisena tuotoksena järjestettiin koulutus musiikkikasvatuksesta parkanolaisille perhepäivähoitajille sekä ryhmäperhepäivähoitajille. Teoreettisen viitekehyksen avulla saatiin materiaalia koulutuspäivään. Koulutuksessa oli tarkoituksena kertoa teoriaa musiikkikasvatuksesta sekä opetella uusia lauluja sekä leikkejä (liite 1). Raportissa kerrotaan koulutuspäivän suunnitelmasta ja sen toteutumisesta, saadusta palautteesta sekä kyselylomakkeiden vastauksista. Perhepäivähoitajat vastasivat kyselyyn (liite 2) koulutuspäivän alussa. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen.

Opinnäytetyön aluksi kerrotaan perhepäivähoidosta varhaiskasvatuksen muotona. Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat toimeksiantajan toiveesta parkanolaiset perhepäivähoitajat, ryhmäperhepäivähoitajat mukaan lukien. Teoreettisessa viitekehyksessä kerrotaan lisäksi musiikin merkityksestä ja vaikutuksesta lapselle, sekä musiikista puheen ja kielen kehityksen tukena. Sen jälkeen kerrotaan musiikkikasvatuksesta arjessa sekä siitä, mitä se on yksi-, kaksi- ja kolmevuotiailla. Lopuksi pohditaan kyselylomakkeiden vastauksia, koulutuspäivän keskusteluja sekä palautetta teoreettiseen viitekehykseen yhdistäen. Pohdinnassa on arviointia myös koulutuspäivän onnistumisesta sekä kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekemisestä ja prosessissa saavutetusta oppimisesta.

2 PERHEPÄIVÄHOITO VARHAISKASVATUKSEN MUOTONA

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja kasvatustehtävässään ja edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä yhdessä kodin kanssa. Päivähoidon tulee tarjota lapselle kehitystään monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä yksilölliset lähtökohdat huomioiden suotuisa kasvuympäristö. Päivähoidon tulee lapsen iän, yksilöllisten tarpeiden ja kulttuuriperinteen huomioon ottaen edistää lapsen sosiaalista, fyysistä ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen älyllistä, taiteellista, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. (Laki lasten päivähoidosta 36/1973.)

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus määritellään pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaksi kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi. Sen tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä oppimista. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja ope-

tuksen kokonaisuudesta, joka tukee jokaisen lapsen yksilöllisiä kehityspiirteitä. Lapsi sosiaalistuu omaehtoisen elämyksellisen toiminnan kautta, muiden lasten kontaktien ja aikuisten tavoitteisen ohjauksen avulla aktiiviseksi toimijaksi. Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jossa lapsen omaehtoinen leikki on keskeistä. (Kuokkanen 2006, 26 - 27; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Käytännön toimintaa ohjaa lapsilähtöisyys. Lapsilähtöinen kasvatus tarkastelee kasvatusta lapsen kautta ja lapsen kasvutapahtumana sekä korostaa lapsen ominaislaatua ja tämän kohtaamista yksilönä. Aikuinen tukee oppimista ja luo aktiivisen kasvuympäristön lapselle. Lapsikeskeinen kasvatus kunnioittaa lapsen luonnollista, asteittaista kehitystä ja luovuutta. Oppimiselle keskeistä ovat muut lapset, leikki ja aikuisen tarjoamat aktiviteetit sekä lasten yhteinen toiminta. (Kuokkanen 2006, 27.)

2.2 Perhepäivähoito

Laissa lasten päivähoidosta (36/1973) 1. §:n mukaan lasten päivähoidolla tarkoitetaan hoidon järjestämistä muun muassa perhepäivähoitona. Perhepäivähoitoa voidaan lain mukaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi (Laki lasten päivähoidosta 36/1973). Perhepäiväkodissa hoitaja voi hoitaa samanaikaisesti enintään neljää lasta mukaan lukien hoitajan omat alle kouluikäiset lapset. Näiden lisäksi perhepäiväkodissa voidaan hoitaa yhtä osapäiväisesti olevaa esikoululaista tai koulunkäynnin aloittanutta lasta. (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973.)

Lasten varhaiskasvatus on vastuullista työtä, ja sitä toteutetaan yhdessä lasten ja perheiden kanssa kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti (Opetushallitus 2006, 46). Kasvatuskumppanuuden periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja perhepäivähoitajan tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Se edellyttää keskinäistä luottamusta, toistensa kunnioittamista ja tasavertaisuutta. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhempien tietämys omista lapsistaan sekä perhepäivähoitajan ammatillinen tietämys ja osaaminen. Yhdistyneillä tiedoilla luodaan parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. (Koivunen 2009, 153; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Lapsen kasvun ja kehityksen perusta on lämmin ja läheinen vuorovaikutus. Perhepäivähoitajan on kyettävä tunnistamaan, ymmärtämään ja kohtaamaan lapsen tunteita sekä vastaamaan niihin positiivisesti ja rakentavasti. Perhepäivähoidossa oppimisen kokemukset liittyvät aikuisen läheisyyteen ja saatavilla oloon sekä arkisiin asioihin ja päivittäiseen yhdessäoloon. Lapsi kehittyy ja oppii luontaisesti liikkumalla, leikkimällä ja kokemalla asioita. Lapsi tutkii ympäröivää maailmaa kokemuksiansa ja uteliaisuutensa kautta. Perhepäivähoidon toiminnassa keskeistä on leikki, johon kodinomaisen ympäristö ja pieni lapsiryhmä tarjoavat hyvät mahdollisuudet. Koti ympäristönä on turvallinen ja mielenkiintoinen. Lapsi saa luontevasti päivittäin kokemuksia yhdessäolosta ja arjen askareista. (Nivalainen 2007, 11 - 12.)

2.3 Perhepäivähoitajan koulutus ja pätevyysvaatimukset

Vuoteen 2000 asti ainoa perhepäivähoitajan ammattiin valmentava koulutus on ollut perhepäivähoitajakurssi. Kansanopistot ja sosiaalialan oppilaitokset ovat järjestäneet kursseja sisällöiltään ja laajuuksiltaan vaihtelevasti. Kuitenkaan perhepäivähoitajakurssin suorittaminen ei ole ollut vaatimuksena perhepäivähoitajana toimimiselle. (Parrila 2002, 24.)

Vuonna 2000 Opetushallitus laati perhepäivähoitajan ammattitutkinnon (Parrila 2002, 24 - 25). Uusin versio on Opetushallituksen vuonna 2006 laatima perhepäivähoitajan ammattitutkinto, joka koostuu näyttötutkintoon valmistavasta koulutuksesta sekä näyttötutkinnosta. Ammattitutkinto koostuu pakollisista sekä valinnaisista tutkinnon osista. Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon pakollisia osia on kolme. Ensimmäisenä on kasvatustietoisuus, kasvatuskumppanuus ja yhteistyötaidot. Toisena on varhaiskasvatus. Kolmantena on terveys, turvallisuus ja ruokahuolto. Ammattitutkinnon valinnaisia osia on neljä. Näitä ovat erityistä tukea tarvitseva lapsi, allergisen ja erityisruokavaliota noudattavan lapsen hoito, monikulttuurisuus sekä yrittäjäyys. Valinnaisista tutkinnon osista valitaan kaksi. Perhepäivähoitajan ammattitutkinto on valmis, kun pakolliset ja kaksi valinnaista tutkinnon osaa on suoritettu hyväksytysti. (Opetushallitus 2006, 5 - 7.)

Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon perusteissa mainitaan taiteellisen kokemisen ja ilmaisun mahdollistaminen lapselle. Perhepäivähoitajan tulee ymmärtää, mikä merkitys monipuolisella luovalla toiminnalla on lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Lapsen tulee saada kokeilla luovuuttaan ja mielikuvitustaan rauhassa, ajan kanssa. Perhe-

päivähoitajan täytyy arvostaa lasten tuotoksia ja tukea luovan ilmaisun kehittymistä. Hänen täytyy osata tarjota lapsille monipuolisesti mahdollisuuksia toimia taiteen eri osa-alueilla. Perhepäivähoitaja osaa myös hyödyntää lähiympäristön mahdollisuudet, jotta lasten taiteelliset elämykset mahdollistuvat. (Opetushallitus 2006, 20.)

2.4 Perhepäivähoidon muodot

Perhepäivähoitaja huolehtii lapsen tarvitsemasta hoivasta ja huolenpidosta, monipuolisesta ravinnosta, liikunnasta, levosta ja säännöllisestä päivärytmistä (Opetushallitus 2006, 46). Perhepäivähoidon muodoista tavallisin on **hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito**. Sen rinnalle on kehittynyt myös lapsen kotona tapahtuva perhepäivähoito, kolmiperhepäivähoito sekä ryhmäperhepäivähoito. (Parrila 2002, 19 - 20.)

Lapsen kotona tapahtuva perhepäivähoito on yhden perheen lapsille heidän omassa kodissaan. Lapsia tulee olla vähintään kolme alle kouluikäistä, paitsi jos kyseessä on erityistä hoitoa ja kasvatusta vaativa lapsi. Hoitomuoto on mielekäs monilapsisille perheille sekä perheille, joissa on erityistä hoitoa vaativa tai vakavasti vammaisen lapsi. (Parrila 2002, 20 - 21.)

Kolmiperhepäivähoidossa hoitoryhmään voi kuulua enintään neljä alle kouluikäistä lasta sekä yksi osapäiväinen esikoulu- tai kouluikäinen lapsi. Useimmiten ryhmät muodostuvat kahden perheen lapsista. Perhepäivähoitaja hoitaa eri kodeissa samaa lapsiryhmää sovittuina aikoina, esimerkiksi vuoroviikoin. Kolmiperhepäivähoidossa lapset saavat olla omassa tutussa kotiympäristössään osan hoitoviikoista. (Parrila 2002, 20.)

Ryhmäperhepäivähoito on perhepäivähoidon muodoista uusin. Ryhmäperhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi samanaikaisesti hoitaa enintään kahdeksaa lasta. Näiden lisäksi voidaan hoitaa osapäiväisesti kahta esiopetuksessa olevaa tai koulunkäynnin aloittanutta lasta. Ryhmäperhepäiväkodissa voi erityisistä syistä toimia kolme hoitajaa. Kolmen hoitajan ryhmään voi kuulua enintään 12 alle kouluikäistä lasta sekä kolme osapäivälasta. Kolmen hoitajan perhepäiväkodissa tulee yhdellä perhepäivähoitajalla olla vähintään päiväkodin hoito- ja kasvatustehtävässä toimivalta henkilöltä edellytetty ammatillinen kelpoisuus, kuten lastenhoitajan, päivähoitajan tai lähihoitajan koulutus. (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973; Parrila 2002, 21; Väisänen 2007, 12.) Ryhmäperhepäivähoito on hoitomuotona tavallisen perhepäivähoidon ja päiväko-

tihoidon välissä. Ruokahuollosta ja siivouksesta voi vastata ryhmäperhepäiväkodin ulkopuolinen taho, hoitajat on tällöin vapautettu tavallista perhepäivähoitajaa työllistävistä toimista. Ryhmäperhepäivähoidossa hoitajilla on työpari tukena. Työparin kanssa voi jakaa vastuuta ja tunteuksia sekä keskustella työhön liittyvistä asioista. (Parrila 2002, 21 - 22; Väisänen 2007, 10 - 11.)

2.5 Perhepäivähoito Parkanossa

Parkanossa perhepäivähoidossa olevat lapset ovat yhdestä viiteen vuoden ikäisiä. Myös muutama alle yksivuotias on perhepäivähoidossa. Hoitajan kotona tapahtuvassa perhepäivähoidossa on noin 80 lasta ja 17 perhepäivähoitajaa. Lapsen kotona tapahtuvaa perhepäivähoitoa on neljällä lapsella ja heillä yksi perhepäivähoitaja. Kolmiperhepäivähoitoa ei Parkanossa ole. Ryhmäperhepäivähoidossa on 25 lasta ja kuusi perhepäivähoitajaa.

Vanhimmat perhepäivähoitajat ovat tehneet töitä perhepäivähoitajana 40 vuotta. Noin puolet perhepäivähoitajista on käynyt perhepäivähoitajan ammattitutkinnon. Osa on koulutukseltaan lähihoitajia. Kuitenkin kaikki ovat käyneet kurssimuotoisen perhepäivähoidon koulutuksen. (Alppi 2012.)

3 MUSIIKIN MERKITYS LAPSELLE VARHAISKASVATUKSESSA

Perhepäivähoitaja mahdollistaa lapsen taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen kunnioittaen lapsen yksilöllisiä havaintoja ja valintoja. Lapsen omalle luovuudelle ja mielikuvitukselle tulee antaa aikaa ja tilaa. Kokonaisvaltaista toimintaa ohjaa ilo yhdessä tekemisestä ja luovat ideat. Taiteesta voi löytää välineen ihmisyyteen kasvamiseen ja kasvattamiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.)

Aikuisen tehtävä on välittää lapsille rakkaus musiikkia ja sen ilmaisua kohtaan, jotta jokainen lapsi voi ja haluaa osallistua musisointiin omalla tavallaan. Jokaiselle lapselle pitäisi luoda mahdollisuuksia taiteellisten elämysten tuomaan mielihyvään ja yksilöllisiin fantasiamaailmoihin. Taide ja luovuus rakentavat moniaistisesti lapsen kokonaisvaltaista tuntemista ja tietämistä. Musiikkikasvatus tukee lapsen kokonaiskehitystä ja edistää lapsen oppimisedellytyksiä. (Ruokonen 2006, 11, 13; Ruokonen 2009, 22.)

Lapsen kokonaisvaltaisella toiminnalla on keskeinen merkitys lapsen musiikillisen ilmaisun ja kokemusmaailman rikastumiselle. Tätä toimintaa ovat muun muassa leikkinen ja liikkuminen. Kokonaisvaltaisista musiikillisista kokemuksista syntyy lapsille omakohtaisia tunteita, aistimuksia ja ilmaisuja. Lapsella alkavat hahmottua hänen arvostuksensa, asennoitumisensa ja näkemyksensä. (Ruokonen 2011a, 122.)

3.1 Musiikki kokemuksellisenä toimintana

Lapsella on mahdollisuus kokea taiteellisia elämyksiä varhaiskasvatusympäristössä. Taiteessa kokemuksellisuus ja sen tarjoama moniaistinen tieto ovat olennaisia. Ne ovat avoimia lapsen henkilökohtaisille tulkinnoille. Taiteesta iloitseva ja nauttiva perhepäivähoitaja luo innostavan ilmapiirin ympäristössään. Hän myös innostaa lapsia omaan luovuuteen. (Häkkä 2006, 282; Ruokonen 2009, 29; Ruokonen & Rusanen 2009, 14; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.)

Musiikki on yksi taiteen muodoista. Taiteen avulla ihminen voi ilmaista itseään ja tunteitaan. Taide on myös mielihyvän ja ilon lähde. Omille ajatuksilleen ja tunteilleen kanavan lapsi antaa musiikillisesti itseään ilmaisten. Kaikissa muodoissaan musiikin kuuntelu sekä konserttielämykset elävästä musiikista opastavat lasta eläytymään musiikin eri lajeihin. Niiden kautta lapsi voi kokea nautintoa taiteesta ja saada elämän mielekkäitä ja kantavia kokemuksia. (Ruokonen 2009, 27; Ruokonen 2011a, 133.) Elävää musiikkia kannattaa mahdollisuuksien mukaan järjestää perhepäivähoitoon tai tehdä retki konserttiin. Omia musikaalisia tuttujaan voi pyytää tulemaan pitämään pienimuotoisia laulu- tai soittokonsertteja.

Lapsi kokee maailman kokonaisvaltaisesti ja oppii aistiensa välityksellä. Musiikillisten vuorovaikutushetkien avulla aikuisella on mahdollisuus tukea lapsen tunteiden ja kielen kehitystä. Varhaiset vuorovaikutushetket luovat pohjaa empatian kehitykselle, koska niissä perhepäivähoitaja jakaa lapsen kanssa yhteisen kokemuksen ja antaa lapsen kokea aikuisen olevan mukana lapsen kokemuksessa sekä ymmärtää lasta. Taide voi auttaa lasta samastumaan toisen rooliin. (Kivelä-Taskinen 2008, 12; Ruokonen 2011a, 133; Ruokonen 2011b, 64 - 65.)

Musiikki on aina todellista, se herättää tunteita ja auttaa leikkimisessä ja luovuudessa. Musiikki koskettaa lähes jokaista ihmistä ja vaikuttaa tunteisiin, muistiin, ajatteluun ja

fysiikkaan. Keho aistii musiikin tunto- ja kuuloaistin välityksellä. Musiikkiin reagoiminen on yksilöllistä. (Kivelä-Taskinen 2008, 51; Sinkkonen 2009, 296.)

3.1.1 Tunteet

Musiikin havaitseminen ja kokeminen on monitahoinen ilmiö sekä yksilöllinen kokemus. Musiikkikasvatuksen avulla voi kehittyä tunne-elämän kasvuun liittyvät, sosiaaliset ja viestinnälliset taidot. Musiikki avaa monet mahdollisuudet erilaisten tunteiden kokemiseen. Sen avulla ihminen voi kokea ja käsitellä turvallisesti pelottavia asioita sekä voimakkaita tunteita ja kokemuksia. Tunteiden voimakkuus, määrä ja laatu ovat kuulijasta riippuvaisia. Musiikki mahdollistaa kuuntelijalle pinnalla olevien tai alitajujen tunteiden kokemuksen. Taiteellinen ilmaisu ja leikki voivat laukaista jännitystä ja ahdistusta. Tunteiden ilmaisun oppimisessa keskeinen merkitys on leikillä ja eheyttävällä taidekasvatuksella. (Ruokonen 2006, 16 - 17; Ruokonen 2011a, 133 - 134; Sinkkonen 2009, 289.)

Musiikki voi toimia empaattisena lohduttajana, lisätä sisäisiä voimavaroja ja luovia ratkaisuja. Empatia kehittyy yhteisestä jaetusta kokemuksesta. Esimerkiksi lapsen rummuttaessa pöydän pintaa perhepäivähoitaja voi kommunikoida ottamalla lapselta sykkeen ja alkamalla rallatella siinä sykkeessä. Toiminnallaan perhepäivähoitaja ilmentää eleillään ja äänellään lapsen mielentilaa ja laajentaa toimintaa uusille alueille. Jokainen päivittäinen pieni vuorovaikutushetki on kasvatuksellisesti merkityksellinen, koska niissä eri aistialueet yhdistyvät. (Ruokonen 2006, 16; Ruokonen 2011b, 64.) Kun lapsi näkee, että muillakin ihmisillä on tunteita, empatian tunteet kukoistavat. Lapsi jäljittelee muita. Itsetunnolle tärkeää on jatkuva suhde rakastaviin aikuisiin. Lapsi oppii arvostamaan itseään, jos häntä on arvostettu. (Siren-Tiusanen 2001, 30.)

3.1.2 Mielikuvitus

Taiteen kautta lapsi voi kokea kaiken mahdollistavaa mielikuvitusmaailmaa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23). Musiikin avulla lapsen on mahdollista suunnitella tulevaa, miettiä mennyttä ja työstää todellisuudessa mahdottomia asioita. Lapsen tulee ymmärtää todellisuuden ja kuvittelun erot, mutta hänelle on myös tärkeää heittäytyä vapaasti leikkiin ja kuvitteluun. Kyky mielikuvitukseen on tärkeä lapsen eettisen kehityksen kannalta. Luovuus auttaa ymmärtämään paremmin muita ihmisiä. Lapsi pystyy eläytymään omiin ja muiden tunteisiin ja kuvittelemaan vaihtoehtoja ris-

tiriitatilanteisiin paremmin kuvittelukyvyyn avulla. Perhepäivähoitajan tehtävänä on mahdollistaa leikkien ja eri taidemuotojen avulla lapselle fantasian käsitteleminen todellisuuden rinnalla. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12; Sinkkonen 2009, 289.)

Taiteellisen ilmaisun ja siihen liittyvän kuvitteluleikin avulla lapsi voi tasoittaa puutteitaan ja saavuttaa mielihyvän kokemuksen huonoissakin olosuhteissa. Esimerkiksi musiikkiliikunnassa lapsi voi eläytyä joksikin, mikä ei todellisessa elämässä olisi mahdollista. Taiteellisen kuvitteluleikin kautta lapsi voi myös esimerkiksi ratkaista kodin ristiriitoja toivomallaan tavalla. Lapsen hyvinvoinnille merkityksellisiä ovat mielihyvän ja tyydytyksen tunteet, joita lapsi voi saavuttaa mielikuvituksen kautta. Ongelmanratkaisukyvyssä ja luovuudessa lasta kehittää äänimaailmaan liitetyt musiikilliset havaintoleikit ja itseilmaisu. (Ruokonen 2009, 23; Ruokonen 2011a, 132, 134.)

Musiikki nostaa mielikuvia esiin ja herättää niiden kautta tunteita. Lasta voi houkuttaa liikkumaan musiikin mukaan esimerkiksi oman kuvitellun mielikuvitushahmon tavalla. Musiikkia kuunnellessa lapsia tulisi rohkaista vapaaseen kuvitteluun ja liikkumiseen. Lapsi nauttii mielikuvituksesta. Hän tarvitsee mahdollisuuksia kehittää ja ilmaista luovuuttaan. (Ruokonen 2011a, 134; Siren-Tiusanen 2001, 29.)

3.2 Musiikin avulla oppimaan

Lapsi tutustuu ympäristöönsä ja kulttuuriinsa aistiensa välityksellä (Fredrikson 2009, 132). Hänelle on tärkeää musiikin kuuntelu sekä omien mielipiteiden ilmaisu. Musiikista keskustelu opettaa lapselle, että jokaisella on oikeus omaan musiikkimakuun ja näkemykseen musiikista. Merkittäviä asioita oppimisen kannalta ovat positiivinen ilmapiiri sekä kasvattajan ja lasten välisen vuorovaikutuksen laatu. (Ruokonen 2011a, 133, 135.)

Musiikillisessa oppimisympäristössä lapsella on mahdollisuus onnistumisen ja oppimisen kokemuksiin sekä musiikillisiin elämyksiin. Onnistumisen kokemukset ja sen osoitukset aplodeilla esityksen lopuksi rakentavat lapsen musiikillista itsetuntoa positiivisesti ja tuottavat lapselle mielihyvää. Musiikkikasvatus tasoittaa yksilöllisellä tavalla eri taustoista johtuvia kokemuseroja. Lapselle musiikki on leikin ja fantasian tila, joka ravitsee erilaisia tunnekokemuksia ja ajatteluprosesseja. (Ruokonen 2009, 22; Ruokonen 2011a, 133.)

3.2.1 Musiikkiympäristön vaikutus

Musiikkiympäristö on luotava lasta ajatellen ja lapsen ehdoilla. Oppimisympäristössä on oltava aikaa ja tilaa lapsen kiinnostuksen kohteille, taiteelliselle ilmaisulle ja spontaaneille leikeille. Tällöin lapsella on mahdollisuus eri taiteiden avulla peilata kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan. Musiikillisessa oppimisympäristössä lapsi kuuntelee ja rohkaistuu sekä kehittyy musiikilliseen ilmaisuun laulamisen, liikkumisen, soittamisen, tanssimisen, maalaamisen ja dramatisoinnin kautta. (Ruokonen 2009, 22, 29; Ruokonen 2011a, 124; Ruokonen & Rusanen 2009, 12; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.)

Lapsi oppii luontaisesti leikkiessään, ja leikki on olennainen osa lapsen päivää. Aikuisen kanssa leikkiessään lapsi havainnoi aikuista ja imee itseensä vaikutteita itsensä ulkopuolelta. Pääasiassa lapsi oppii jäljittelemällä aikuisia ja muita lapsia. (Fredrikson 2009, 132; Niland 2009.) Alle kolmevuotiaiden lasten musiikkikasvatuksessa aikuisella on merkittävä rooli. Jos aikuinen antaa lapselle mahdollisuuksia musiikkiin, hän saa kuulla sitä lapselta myöhemmin. Musiikin kautta syntyy ilon ja mielihyvän kokemuksia, jotka ovat merkittäviä lapsen kasvulle. Lapsi kuuntelee sitä musiikkia, mitä hänen ympäristössään kuunnellaan. Jos lapsen ympäristössä lauletaan, hänkin laulaa. Kasvuympäristö vaikuttaa yksilöllisiin eroihin. Aikuisen on oltava kiinnostunut lapsen tuotoksesta, jotta hän jatkaa luovaa toimintaansa. (Puurula 2001, 86; Ruokonen 2001, 81; Ruokonen 2011b, 69.)

3.2.2 Kulttuuri

Perhepäivähoidossa kohtaavat hoitaja, vanhemmat ja lapset. Suhteet ympäröivään maailmaan luovat lapsen kulttuurista ja paikallista identiteettiä. Lapsi tutustuu ympäristöönsä kokonaisvaltaisesti ja moniaistisesti. Musiikin avulla lapsi oppii omalle kulttuurilleen ominaisia piirteitä. Pääosin lapsi oppii ympäristöään jäljittelemällä ja kokemuksiaan yhteen rakennellen. (Ruokonen 2011a, 122, 126.) Lapsi oppii vähitellen musiikkiin liittyvien havaintojensa kautta tuottamaan omalle kulttuurilleen tyypillisiä lauluja ja laululeikkejä. Menneen ajan tapahtumia, ihmisiä ja paikkoja auttaa ymmärtämään perinteisten laulujen laulaminen. Lastenlaulut opettavat kulttuurista ja ovat lapsille hyödyllisiä niiden sisältöön liittyvien kasvatuksellisten ja musiikillisten tavoitteiden perusteella. (Fredrikson 2009, 133 - 134.)

Musiikkikasvatuksen keskeinen tehtävä on välittää lapselle suomalaista kulttuuriperinnettä. Usein musiikki kietoutuu kulttuurinsa muihin ilmenemismuotoihin, kuten tansseihin ja tarinoihin, siksi musiikki on lapselle tutustumiskohteena hyvin kokonaisvaltainen. Musiikki on elämyksellinen ja luonnollinen tie lapsen maailmankuvan avartamiseen, ennakkoluulojen vähenemiseen ja eri kulttuureihin tutustumiseen. Taidekasvatuksen avulla voidaan opettaa toisten arvostamista ja hyväksymistä erilaisiin kulttuureihin tutustumisessa. Perustan lapsen tunne-elämän tasapainoiselle kehitykselle muodostavat kulttuuritaustan arvostus, turvallisuus ja hyväksyvyys. (Ruokonen 2009, 28; Ruokonen 2011a, 134.)

Musiikki ja taiteellinen ilmaisu tukevat lapsen sosiaalista kehitystä sekä henkistä kasvua. Kulttuuriperinne tukee yksilöllisesti jokaisen kasvua ihmisyyteen ja eettisyyteen. Musiikki toimii yhdistävänä tekijänä. Sen avulla jokainen voi yksilöllisellä tavallaan osallistua toimintaan. Musiikki tukee yksilöllistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevia lapsia. (Ruokonen 2006, 15; Ruokonen 2009, 28; Ruokonen 2011a, 134.)

3.2.3 Vuorovaikutus

Musiikki ja kieli ovat vuorovaikutuksellista toimintaa, jossa vastaanotetaan ja käsitellään viestiä ennen kuin itse kykenee tuottamaan sitä. Molemmat perustuvat kuulemiseen ja kuuntelemiseen. Äänihuulia käytetään sekä puhumisessa että laulamissa, ja oma äänellinen ilmaisu molemmissa onkin osa itseilmaisua ja minuutta. Lapsen kielelliseen kehitykseen on yhteydessä erityisesti laulaminen. Lapsen kyky laulaa kehittyy samanaikaisesti lapsen alkaessa tuottaa ensimmäisiä sanojaan. Ihminen ilmaisee itseään ja on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa luontaisesti kielen ja musiikin kautta. Lapsi alkaa rakentaa maailmaansa ja osallistua aktiivisesti ympäröivään kulttuuriinsa kielen ja musiikin avulla. Aikuisen on tärkeää rakentaa varhaista vuorovaikutussuhdetta lapsiin musiikkia ja kieltä apuna käyttäen. Alle kolmevuotiailla lapsilla se on musiikillista ja kielellistä kasvatusta leikinomaisesti. (Ruokonen 2011b, 62, 67.)

Laulun avulla voidaan selittää lapselle arkipäiväisiä asioita, ja se tukee erinomaisesti lapsen puheen kehitystä. Laulu on luonnollinen tapa kommunikointiin. Lasta viehättävät erilaisten äänten ja sointivärien kuuntelu ja kokeilu. Äänteiden ja tavujen erotteleminen kehittyy musiikin avulla. Leikin kautta lapsi oppii samanaikaisesti musiikillisia ja äänellisiä viestintätaitoja ja tutustuu ääneen viestinnän välineenä. Pienen lapsen kehittyvä kieli luo edellytykset vuorovaikutukselle, itsen ja toisten ymmärtämiselle.

Lapsi rakastaa samojen leikkien ja laulujen toistamista sekä tutustuu uuteen sanaan usein toistaen. Lapsi oppii kuuntelemaan tietoisesti havainnoiden ja tunnistuen erilaisia ääniä ja musiikkia. (Ruokonen 2009, 23; Ruokonen 2011a, 125, 132; Ruokonen 2011b, 65.)

Musiikki tarjoaa viestintään mahdollisuuksia. Se toimii erinomaisesti viestintäkanavana esimerkiksi maahanmuuttajalasten kanssa. Laulamisella tuetaan lapsen kielen oppimista, sillä laulaminen kulkee rinnakkain kielellisen kehityksen kanssa. Musiikin avulla voidaan tukea puheen ja käsitteiden hahmottamisessa apua tarvitsevaa lasta. (Ruokonen 2011b, 69.)

4 MUSIIKKI PUHEEN JA KIELEN KEHITYKSEN TUKENA

Musiikkikasvatus on merkityksenkäs lapsen kielen oppimiselle ja kehitykselle. Musiikilla on oma kielensä. Lapsen musiikillinen ja kielellinen kehitys ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa, koska musiikilla ja puhutulla kielellä on paljon yhteisiä elementtejä. Yhteisiä piirteitä ovat muun muassa äänen kesto, rytmi, äänen taso, melodia, lauserakenne, sointivärit ja tehokeinot. Laulamisella voidaan edistää lapsen kielen kehittymistä ja kieleen liittyvien havaintojen tekemistä. Laulaminen kehittyy samanaikaisesti puheen kehittymisen kanssa. Aikuisen on tärkeää laulaa eri tilanteisiin sopivia lauluja lapselle ja lapsen kanssa. Erityisesti unilaulut ja eri hoitotilanteisiin liittyvät helpot ja lyhyet laulut ovat tärkeitä. (Ruokonen 2006, 13; Ruokonen 2009, 24; Ruokonen 2011b, 62, 66 - 67.)

Alle kolmevuotiaiden kokonaiskehityksestä tärkeä osa on puheilmaisun ja kielen oppiminen. Tätä kehitystä tukee riittävän rauhallinen ympäristö, jossa äänet ja puhe erotuvat. Lapset tarvitsevat tilaa puheilmaisulleen ja heitä kuuntelevia ja vuorovaikutteisia aikuisia. Pienelle lapselle on tärkeää, että aikuiset puhuvat hänen kanssaan, vaikka hän ei itse vielä juurikaan puhu. Musiikki yhdessä laulun, lorujen ja kirjojen lukemisen kanssa tukee lapsen kielen oppimista. (Siren-Tiusanen 2001, 26.)

4.1 Äänten havainnoiminen ja tunnistaminen

Lapsi tutustuu elinpiiriinsä kuuluviin erilaisiin ääniympäristöihin ja ääniin niitä kuuntelemalla ja havainnoimalla. Lapsi myös tunnistaa ja nimeää erilaisia ääniä. Äänillä leikkiminen, musiikilliset leikit ja tutkiminen ovat lapselle tärkeitä. Tutkittaessa äänen

sointiväriä voidaan tutustua ympäristön, kavereiden, eläinten tai soitinten ääniin sekä kuvailla, luokitella ja tunnistaa ääniä ja niiden sointivärejä. Ääniä tutkimalla opitaan erottamaan matalan ja korkean äänen värit. Lapsi oppii nimeämään erilaisia äänten sointivärejä, kuten kilisevän, kumisevan, kopisevan, rahisevan, vihaisen ja lempeän äänenväriin. Äänen sointiväreihin liittyvien keskustelujen kautta myös lapsen kieli kehittyy. (Ruokonen 2009, 23; Ruokonen 2011a, 129 - 130.)

Melodia muodostuu eri tasoilla soivista äänistä. Ääni voi liikkua alas- tai ylöspäin, hypähdellen tai samalla korkeudella pysytellen. Kielessä melodiaa kutsutaan intonaatioksi. Kielen piirteistä ensimmäisenä lapsi oppiikin erottamaan intonaation. Pienelle lapselle puhutaan intonaation suurilla vaihteluilla. Edellytys kielen hyvälle oppimiselle on äänitaajuuksien ja korkeuksien erottaminen. (Ruokonen 2011b, 68.)

Lasten leikit ja musiikkituokioiden kehittävät lasten havainto- ja erottelutaitoja. Leikin yhteydessä musiikissa voi erotella korkeita ja matalia ääniä sekä kuunnella musiikin kestoa. Havainto- ja erottelutaitoja kehittävinä ne vaikuttavat myöhemmin lukemisen oppimiseen. Musiikin tuottaminen saa iloa ja leikinomaisuutta aikaan, mikä edistää oppimista. (Milovanov & Korhonen 2010, 69.)

4.2 Äänen kesto ja rytmi

Keskeistä kielen kehityksessä on äänten kesto ja rytmi. Laulut, lorut ja musiikkisadut auttavat lasta hahmottamaan sykettä sekä sana- ja melodiarytmejä. Rytmien harjoittaminen auttaa lasta puheen jäsentämisessä ään-teisiin, tavuihin, sanoihin ja lauseisiin sekä myöhemmin lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa. Musiikillisen rytmien harjoittaminen auttaa erityisesti niitä lapsia, joilla on vaikeuksia kielen ja puheen hahmottamisessa. Äänten kestojen havainnointi ja tunnistaminen auttaa lasta hahmottamaan pitkän ja lyhyen vokaalin sekä kaksoiskonsonantit. Tavurytmejä harjoitetaan nimien, viikonpäivien ja laulun sanarytmien taputuksilla ja tömistyksillä. Laulujen sanarytmien taputtaminen auttaa lasta myöhemmin tavutusten hahmottamisessa. (Ruokonen 2009, 24; Ruokonen 2011b, 68.)

Lapselle liike musiikin mukaan on itsestään selvää. Musiikin soidessa lapsi liikkuu, taputtaa, hytkyy tai laulaa sen sykkeessä. Harjoittaminen aloitetaankin musiikkiliikunnallisilla harjoituksilla, joissa on koko keho mukana liikuttaessa tietyssä tempossa

sykkeen tai sanarytmin mukaan. Laulettaessa käytetään ensin kehotaputuksia ja vasta niiden sujuessa otetaan rytmisoittimia mukaan. (Ruokonen 2011b, 65, 68.)

4.3 Kuuntelemaan oppiminen

Kuuntelemalla lapsi oppii havaitsemaan äänen sointivärejä, voimakkuustekijöitä, kestoa ja tasoa tutustumalla erilaisiin ääniympäristöihin ja hiljaisuuteen, sen kuulemiseen ja siitä nauttimiseen. On tärkeää luoda lapsen päivään hiljaisia hetkiä, jolloin on mahdollisuus rauhoittua ilman taustaärsykeitä. Kuuntelemisen oppimiseen lapsi tarvitsee aikuisen apua. Lasten kanssa voi pysähtyä kuuntelemaan erilaisia ääniä eri ympäristöissä sekä erilaisten soittimien ääniä ja oman äänen vaihteluita. (Häkkä 2006, 272; Paasolainen 2009, 14 - 15.)

Tutkimalla äänen voimakkuuseroja lapsi oppii huomaamaan, että jatkuva melu rasittaa ja nauttimaan hiljaisuudestakin. Yksi musiikkikasvatuksen tärkeä tavoite on hiljaisten hetkien rakentaminen jokaiseen päivään. Hiljaisuus opettaa lasta kuuntelemaan ja kuuntelutaito on tärkeää musiikissa, kuten myös ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Lapsi oppii musiikissa olevan myös hiljaisia hetkiä, eli taukoja. (Ruokonen 2011a, 130.)

5 MUSIIKKIKASVATUS PIENTEN LASTEN KANSSA

Perhepäivähoitaja vastaa perhepäivähoidon taiteellisesta ja kulttuurisesta kasvatuksesta. Luontevasti se toteutuu muun muassa musiikin, tanssin ja liikunnan tavoitteellisissa toimintatilanteissa. Se kulkee yhdessä päivähoidon hoito- ja kasvatustoiminnan mukana ja näkyy lorutuksena perushoitotilanteissa sekä lasten eläytymisenä leikkeihinsä. Perhepäivähoitajan tehtävä on luoda lapselle mahdollisuuksia taiteellisiin kokemuksiin. Hänen on tuettava sitä, että lapsella on käytettävissään avoimet ja herkät aistit, hämmästelemisen ja ihmettelyn taito sekä kyky intensiiviseen läsnäoloon. Perhepäivähoitaja myös tuo näkyväksi ja kuultavaksi lasten omaa kulttuuria. (Ruokonen & Ruosanen 2009, 10.)

Alle kolmevuotiaiden musiikkikasvatuksessa keskeistä on aktiivinen musiikin kuuntelu ja musiikkiliikunta. Havainnollistavaa materiaalia, kuten liikuntaa, kehoväritanssia, kuvia, sormivärimaalausta tai käsinukkeja voi liittää musiikin kuunteluun. Lapsen osatessa kävellä, juosta ja hypellä, musiikkiliikunta kehittyy. (Ruokonen 2001, 80.)

5.1 Musiikin käyttö arjessa

Musiikkikasvatusta tapahtuu perushoitotilanteissa, leikkitilanteissa, satuhetkillä, aamukokouksissa, erilaisissa oppimistilanteissa, odotushetkissä ja lepoaikaissa (Häkkinen 2006, 270). Musiikin tulisi olla luontevasti osana lapsen jokaista päivää. Laulaminen ja leikit luovat yhteisöllisiä hetkiä arkeen ja juhlaan päivähoitossa. Laulaminen tarjoaa lapsen itseilmaisulle ja esiintymishalulle luonnollisen kanavan. (Ruokonen 2011b, 69.)

Päivittäisten perushoitotilanteiden rutiininomaisesta toistamisesta lähtee parhaiten lasten rytmikasvatus. Toisto, samana pysyvyys ja säännönmukaisuus luovat alle kolmevuotiaalle lapsen kaipaamaa turvallisuutta ja rauhallisuutta. Myös musiikin käytössä on tärkeää toistaa samoissa tilanteissa samoja asioita. Sama laulu toistetaan päivittäin esimerkiksi vaippaa vaihdettaessa tai pukemistilanteessa. Lapsi tuottaa laulua aikuisen laulun kautta. Lapselle on erittäin tärkeää toistaa samaa laulua aina uudestaan. Lapsi tarvitsee paljon toistoja ja laulua toiselta lapselta tai aikuiselta voidakseen itse jäsentää ja toistaa laulua. (Haaja 2012; Ruokonen 2001, 76; Ruokonen 2006, 13; Ruokonen 2009, 24; Ruokonen 2011b, 66; Siren-Tiusanen 2001, 22, 25.)

Musiikkituokioissa kannattaa pitää tietty rakenne, jonka ympärille perhepäivähoitaja suunnittelee vaihtelevan ohjelman. Musiikkituokioissa voi käyttää erilaisia musiikin integraatioita, kuten musiikki ja liikunta, musiikki ja kuvataide tai musiikki ja draama. Kaikkein tärkeintä on lapsen kokeminen onnistumisesta ja musiikkihetken lapselle antama kokonaisvaltainen myönteinen tunteellinen kokemus. (Häkkinen 2006, 270.)

5.1.1 Musiikin integroiminen muuhun toimintaan

Integroiminen on yhteen liittämistä ja yhdistämistä (Puurula 2001, 94). Musiikin voi liittää luontevasti muihin taiteen alueisiin ja se kulkee rinnatusten niiden kanssa tukien toisiaan. Musiikkia voi yhdistää kuvataiteeseen, esimerkiksi musiikkimaalaus tai piirtäminen musiikista. Pienet musiikinäytelmät ja laululeikit syntyvät, kun yhdistetään musiikkia draamaan. Liikuntaan musiikkia yhdistettäessä tulee tanssi ja musiikkiliikunta. Musiikkia voi yhdistää myös satuihin, musiikkisatujen tai tarinasäveltämisen muodossa. Musiikin yhdistäminen muihin taiteisiin innostaa lasta ja tarjoaa hänelle mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen itsensä toteuttamiseen. (Häkkinen 2006, 275; Niland 2009; Ruokonen 2011a, 123.) Kuunneltavan musiikin tulee olla monipuolista, mikä

rikastuttaa lasten aistielämyksiä. Eläytyvää kuuntelemista voi harjoittaa yhdistelemällä eri taidemuotoja keskenään. (Häkkä 2006, 273; Kivelä-Taskinen 2008, 51.)

Musiikkikasvatuksen yhdistäminen arkipäivän toimintoihin jatkuvaksi kokonaisuudeksi sekä musiikin ja liikkeen yhdistäminen on tärkeää. Laulamisen voi yhdistää rytmileikkeihin ja musiikin kuuntelun tanssimiseen. Arkipäivän perushoitotilanteita, kuten nukuttamista, pukemista ja leikkimistä, voidaan yhdistää laulamiseen, loruihin, hyräilyyn, keinutteluun, tanssiin ja kuunteluun. Perhepäivähoitajan tulisi osata spontaanisti ja herkästi käyttää taiteen keinoja arjen hoitotilanteissa. Perhepäivähoitajalla on hyvä olla laaja lauluvarasto. Musiikkikasvatusta voi liittää sitä spontaanimminkin eri tilanteisiin, mitä enemmän osaa materiaalia ulkoa. Vuosien kokemus lisää materiaalia, mutta myös kirjallisuus, täydennyskoulutus ja itse aktiivisesti kuunteleminen, laulaminen, soittaminen, liikkuminen ja tanssiminen. (Puurula 2001, 89; Ruokonen 2006, 18; Ruokonen 2009, 29.)

5.1.2 Perushoitotilanteet

Laulaminen olisi hyvä yhdistää kaikkeen perushoittoon. Musiikkia voi käyttää joka-päiväisen hoidon ja hoivaamisen välineenä arjen spontaaneissa toimintatilanteissa. Musiikin keinoja arjen hoito- ja kasvatustilanteissa ovat muun muassa unilaulut, hoitajan hyräily ja sylissä keinuttelu lohdutettaessa. (Ruokonen 2011b, 64; Ruokonen & Rusanen 2009, 13.)

Samoina toistuvat laulut ja lorut perushoidossa rytmittävät yhdessä oloa sekä luovat pohjaa lapsen minuuden ja perusturvallisuuden muodostumiselle. Hoitaja yhdistää lauluun ja puheeseen hellivää sykettä ja keinoja liikkeitä. Laulu auttaa lasta nukah-tamaan ja sillä voi myös rauhoittaa itkevää lasta keinuttamalla laulun tahdissa. Lepo-hetket luovat lapsille hyvän tilan tarinoiden ja musiikin kuuntelulle. Lapsi voi kuun-nella äänitteeltä tulevaa rauhoittavaa musiikkia tai hoitajan laulua. (Ruokonen 2006, 12; Ruokonen 2009, 24; Ruokonen 2011b, 63.)

Yhteistyö kotien kanssa on tärkeää. Musiikilliset kokemukset voivat toimia yhdistävänä tekijänä kodin ja päivähoidon välillä. Lapsen kotona laulettuja lauluja ja musiikkia on hyvä soittaa myös päivähoidossa. Päivähoitoon totuttelevan lapsen eroahdistusta voi helpottaa, jos musiikilliset kokemukset muistuttavat vanhemmista. Musiikin kautta lapsi voi käsitellä kokemaansa eroahdistusta ja yksinäisyyden pelkoa ja siirtyä mieli-

hyvän kokemuksiin ja leikkiin muiden lasten ja hoitajan mukaan. (Ruokonen 2001, 81, 83; Sinkkonen 2009, 292.)

Ylimääräiset odotustilanteet aiheuttavat levottomuutta ja turhauttavat lasta, joten niitä kannattaa välttää. Pitkään samana jatkuvat asennot, kuten istuminen rasittaa pieniä lapsia ei-toivotulla tavalla. Lasten viireystilaan voidaan vaikuttaa aktivoivien ja rauhoittavien leikkien vuorottelulla. Odotustilanteissa musiikkia voi käyttää helpottavana tekijänä ja keinona, jolla lapsen huomion saa muualle ei-toivotusta toiminnasta ja lapsen saa mukaan yhteistyöhön. (Häkkä 2006, 270; Ruokonen 2009, 29; Siren-Tiusanen 2001, 19.) Pienten lasten kokonaisvaltaisuus, yksilölliset erot ja lyhytaikainen keskittyminen voidaan ottaa kotiympäristössä huomioon. Kasvattajan tehtävänä on pitää yllä musisoinnin iloa ja luovuutta. (Fredrikson 2009, 135.)

5.1.3 Tuokiot

Musiikkituokioiden rakenne kannattaa pitää samankaltaisena joka kerta. Aloitetaan yhteisellä alkuleikillä, jonka jälkeen liikunnallista toimintaosaa rytmitetään laulaen. Viimeisenä tulee rauhoittuminen ja loppuleikki. Lapset nauttivat tutuista ja toistetuista leikeistä. He oppivat vähitellen keskittymään yhä pidempiä hetkiä ja tuottamaan laulua itse. Vaikka lapsi ei näyttäisi keskittyvän muitten toimintaan, hänen kuuntelutaitonsa voi silti olla hyvinkin tarkka. (Kivelä-Taskinen 2008, 70.) Musiikkituokio voi sisältää laululeikkejä, musiikkiliikuntaa, soittamista, musiikin kuuntelua ja rytmiikkaa. Laululeikkien on hyvä olla helppoja ja tuttuja lastenlauluja, joihin jokainen voi osallistua. Tietty rakenne tehostaa ja helpottaa oppimista, ja ohjelman vaihtelevuus pitää lasten kiinnostusta yllä. (Häkkä 2006, 270.)

Alkaessaan opettaa uutta laulua perhepäivähoitajan tulisi olla itse innostunut laulusta ja opetella se kunnolla sen sisältöön perehtyen. Perhepäivähoitaja voi valmistella laulun aihetta sadunomaisesti ja esittää laulun kokonaan lapsille sekä keskustella laulun sisällöstä. Kaikulaulua on hyvä käyttää uutta laulua opettaessa. Kaiku-menetelmässä lyhyt säe toistetaan välittömästi. Sen avulla lapset oppivat laulua säe kerrallaan ja vähitellen kokonaan. Kun laulu alkaa olla tuttu, voidaan siihen liittää leikkejä ja soittimia. Perhepäivähoitajan on tärkeää näyttää itse esimerkkiä. Opetuksessa on erittäin tärkeää saman laulun toistaminen aina uudestaan. (Häkkä 2006, 272; Ruokonen 2011b, 66.)

5.1.4 Soittaminen

Musiikkikasvatukseen liittyy soittaminen yhdessä laulamisen, liikkumisen ja kuuntelun kanssa. Pienillä lapsilla kehosoittoaminen on tärkeää ja sen kautta sykkeen löytäminen taputuksissa ja kävelyssä. Lapsen ensimmäisten rytmisoittimien tulisi olla selkeitä ja helppokäyttöisiä. Tällaisia ovat esimerkiksi rytmikapulat, erilaiset rummut, marakassit, tamburiini, triangeli tai kulkuset. Soittimiksi on hyvä valita erilaisin sointivärein soivia soittimia. Aina käytettävissä olevat soittimet ovat oma ääni ja keho. Soittaminen lähteeikin kehosta. Kehosoittoaminen on tärkeää, sillä se edistää lapsen käsitystä omasta kehostaan. (Haaja 2012; Häkkä 2006, 274; Ruokonen 2001, 79 - 80; Ruokonen 2009, 27.)

Rytmisoittimet voidaan jakaa puisiin ja metallisiin soittimiin, kalvosoittimiin ja muihin soittimiin. Puisia soittimia ovat rytmikapulat, (putki)penaali, sormi- tai varsikastanjetit, guiro, marakassi ja puu-agogo. Metallisia soittimia ovat triangeli, sormisymbaalit, symbaali, lautaset, tamburiini (ilman kalvoa), kulkuset ja erilaiset kellot. Kalvosoittimia ovat erilaiset rummut, kuten kehärumpu, patarumpu, käsirumpu, bongorumpu, pikkugongat ja tamburiini. Melodiasoittimiin kuuluvat laattasoittimista metalliset kellopeli ja metallofoni sekä puinen ksylofoni. Muita melodiasoittimia ovat muun muassa kitara, kantele, nokkahuilu ja piano. Erilaisia äänimaisemia luodessa apuna voi käyttää esimerkiksi sadeputkea ja merirumpua. Lapset voivat soittaa mitä tahansa materiaalia. (Häkkä 2006, 274; Ruokonen 2009, 27.) Soittimia voi tehdä myös itse.

Rytmikapulat, varrellinen rytmimuna, minitamburiini ja malletit pysyvät hyvin yksivuotiaan kädessä. Kaksivuotias lapsi osaa pitää pieniä soittimia käsissään ja soittaa yhä tarkemmin musiikin sykkeen mukaisesti. Lapsen hienomotoriikka kehittyikin välineiden ja soittimien käsittelyssä. (Kivelä-Taskinen 2008, 71, 73.) Lapsi tuottaa mielellään ääniä kodista löytyvillä esineillä, kuten lusikoilla ja kauhoilla sekä muovikupeilla ja purkeilla (Häkkä 2006, 269).

5.1.5 Spontaanit laulut

Lapsi voi jäljitellä aikuisen laulua sellaisenaan tai muokata sitä. Muokatessaan aikuisen laulua lapsi on varastoinut laulusta havaitsemiaan erilaisia katkelmia ja yhdistelee sekä asettelee niitä peräkkäin ja lisää omia mielikuviaan. Alle kolmevuotiaiden laulu

on erityisesti toiminnallisuuteen liittyvää ja aina tilannesidonnaista. (Haaja 2012; Ruokonen 2006, 13; Ruokonen 2009, 24; Ruokonen 2011b, 66.)

Jos lapsen kanssa on laulettu, laulujen keksiminen ja spontaanit laulut luontuvat itseltään. Lapsi voi laulella päivän tapahtumia tai omia ajatuksiaan aivan luontevasti yksin puuhaillessaan tai vapaassa leikissä. Tätä spontaania lauluimprovisaatiota tulee vaalia ja ruokkia menemällä itse rohkeasti aikuisena mukaan tuottamaan omaa sanomaansa sävelin. Aikuisen tulisi kannustaa lapsen halua laulaa ja kehittää omia spontaaneja laulujaan, sillä ne pohjaavat niin musiikillista kuin kielellistä luovuutta. (Ruokonen 2009, 25; Ruokonen 2011b, 66, 69.)

Lapsi tuottaa spontaania, improvisoitua lauluaan ainoastaan ympäristössä, jossa lapselle on laulettu. Spontaania laulamista alkaa esiintyä viimeistään noin puolentoista vuoden iässä. Ennen spontaania laulua on ollut laulujokellusta. Ensimmäiselle spontaanille laululle sanattomuus on tyypillistä, vaikka lapsi jo muutaman sanan puhuisikin. Alussa spontaani laulu on jäsentymätöntä äänileikkiä ja kokeilua. Kahden ikävuoden jälkeen lapset alkavat laulaa melodisesti pieniliikkeisiä ja rytmisesti yksinkertaisia lauluja. Lauluille tyypillisiä ovat saman sävelen toistot. Taukoja lauluissa on ainoastaan silloin, kun lapsi tahtoo hengittää. Lapsen omissa spontaaneissa lauluissa ilmenee hyvin persoonallisia tempon, rytmin ja säveltason käsittelytapoja. (Ruokonen 2006, 13; Ruokonen 2009, 24; Ruokonen 2011b, 66.)

5.2 Alle kolmevuotiaiden musiikkikasvatus

Yksivuotias

Yksivuotiaat eroavat suuresti toisistaan kehitykseltään ja taidoiltaan. Yksi kävelee ja kiipeilee, kun toinen vasta opettelee seisomaan. Yhdellä on jo muutamia sanoja, kun toinen ei puhu mitään. Yksi hakee jatkuvaa huomiota, kun toinen keskittyy leikkimään itsekseen. Yksivuotiaat ovat energisiä ja uteliaita. He eivät jaksu keskittyä pitkäaikaisesti asioihin ja tekemisiin. Yksivuotiaan on tärkeä saada liikkua paljon vapaasti, vaikka aikuisen syli onkin tärkeässä osassa. Yksivuotiaan kanssa kehitetään karkeamotorisia liikkeitä kokeilemalla erilaisia asentoja, kuten harjoittelemalla keinumista, ryömimistä, konttaamista, pyörimistä ja kiipeilyä. (Kivelä-Taskinen 2008, 70 - 71; Sinkkonen 2001, 17.)

Äänenväriin perusteella lapsi tunnistaa hänelle puhuvan tai laulavan tutun ihmisen. Sanoja ja puhetta helpommin lapsi reagoi kuulemiinsa säveliin, rytmiin, äänen sointiväriin ja tunteeseen. Lapsi säikähtää voimakkaita ääniä, mutta tutut ja ystävälliset äänet luovat turvallisuuden tunnetta. (Häkkä 2006, 269; Ruokonen 2001, 75; Ruokonen 2006, 12.)

Yksivuotiaan lapsen voi jo ottaa mukaan ohjattuihin leikkeihin. Lapsi heiluttaa käsiään ja laskeutuu kyykkyasentoon laulettaessa. Leikin liikkeet lapsi oppii aikuista matkimalla ja tekemällä yhdessä niitä käsi kädessä. Yksivuotias hakee musiikin sykettä taputtamalla käsiään reisiin ja yhteen. Käden ja sormien ojentaminen onnistuvat sormileikeissä, mutta voivat olla vaikeita rytmisesti suoritettuna. Käden ojentamista voi harjoitella esimerkiksi leikisti maalaamalla omalla kädellä seinää ja ihmisiä tai muilla sivelyleikeillä. Tuntoaistia, tasapainoa ja rytmikykyä kehittää erinomaisesti jalkojen tömistäminen. Parasta yhdessäoloa yksivuotiaan lapsen kanssa ovat musiikin mukana liikkuminen, tanssiminen, taputukset ja leikki. Lapsi soittelee mielellään rytmisoittimilla ja tutkii erilaisia sointivärejä. (Kivelä-Taskinen 2008, 71; Ruokonen 2001, 79; Tiisanen 2001, 187.)

Lyhytaikaisen keskittymiskyvyn ja valtavan aistiärsykkeiden määrän vuoksi lasta täytyy houkutella mukaan yhteiseen toimintaan. Kuitenkin lapsi on usein enemmän kiinnostunut omasta toiminnastaan eikä pysty ottamaan osaa yhteiseen tekemiseen. Tästä huolimatta lapsi tiedostaa sen, mitä hänen ympärillään tapahtuu. Joka kerta, kun jotain uutta tapahtuu, hän pysähtyy kuuntelemaan. Lapsi painaa tapahtumat mieleensä, vaikka ei ottaisikaan osaa toimintaan. Kun lapsi on rohkaistunut ja kokee olevansa valmis, hän tulee mukaan toimintaan ja yllättää muut osaamisellaan. (Kivelä-Taskinen 2008, 25, 71.)

Yhden kahden vuoden iässä lapsi kuuntelee tarkasti ja alkaa matkia aikuisen laulua sekä melodisesti että rytmisesti (Häkkä 2006, 269). Vuoden ikäisen lapsen laulussa on havaittavissa toisistaan erottuvia säveltasoja ja kestoja. Lapsi on oppinut eri kestoisia rytmejä ja vaihtamaan sävelkorkeutta melodiassa. Yksilölliset vaihtelut ovat kuitenkin suuria. (Paananen 2009, 143, 145.)

Kaksivuotias

Kasvaessaan lapsi toistaa ja muuntelee laulukuvioita. Muuntelun avulla lapsi oppii havaitsemaan melodian kaaroksen suunnan (ylös tai alas), lyhyen tai pitkä keston, nopean tai hitaan tempon, tasavälisen pulssin tai vaihtelevan rytmin sekä kuvion toiston tai muunnoksen. (Paananen 2009, 143, 145.)

Tutut ja toistetut laulut ja leikit innostavat lapsia toimimaan. Kaksivuotiaan keskittymiskyky on pidentynyt yksivuotiaaseen verrattuna, ja kaksivuotiaan kanssa voi jo keilla parileikkejä ja vuoroleikkejä. Kaksivuotias osaa jo kävellä ja juosta, myös puhetta voi tulla runsaasti ja jatkuvasti. Lapsi toistaa kaiken, mitä kuulee ja näkee, sekä yhdistelee oppimaansa. Lapsi ymmärtää hyvin ohjeita, ja pienien tehtävien suorittaminen onnistuu. Musiikin eri osissa kaksivuotias voi osata jo soittaa ja olla soittamatta tutuissa lauluissa. Esimerkiksi A-osassa soitetaan ja B-osassa ei soiteta. Aiemmin tehdyt leikkiliikkeet voidaan korvata soittimilla. (Kivelä-Taskinen 2008, 72 - 73.)

Kaksivuotiaalle tärkeää liikuntaa ovat monipuoliset pihaleikit. Niissä kehittyy tasapuolisesti koordinaatiokyvyt, tasapainotaidot sekä voima ja kestävyys. Lapsi osaa kävelyn lisäksi hyppiä tasajalkaa ja juosta. Motorinen liikkuminen on kehittynyt. Liikuntaleikeissä voidaan hyödyntää monipuolisuutta ja liikkeiden vaihtelevuutta. Eri rytmeillä voidaan yhdistellä ryömintää, pyörintää, konttausta, hiipimistä, hyppyjä sekä jalkojen tömistelyjä. Hitaalla tempolla askeltaminen onnistuu hyvin musiikin sykkeessä, mutta lapsen juoksun tempo ei kohtaa musiikin tempoa, koska lapsella on tarve juosta kovaa. (Kivelä-Taskinen 2008, 73.)

Kaksivuotias oppii matkimalla, joten aikuisen tulee näyttää esimerkillään ensin itse kaikki liikkeet (Kivelä-Taskinen 2008, 73). Kaksi ja puolivuotiaana lapsi oppii jäljittelemään kuulemiansa lauluja ja toistelee paria sanaa tai osia sanoista joka hetki ja liittää niitä omiin spontaaneihin lauluihinsa. Laulussa toistetaan tiettyä helppoa melodiaa ja rytmikuvioita. Lapsen laulu on jatkuvaa, päämäärätöntä ja ilman selkeää loppua. Musiikkiin eläytyminen vahvistuu kaksi - kolmevuotiaalla lapsella. Itsensä ilmaiseminen kokonaisvaltaisesti kehollaan korostuu. (Häkkä 2006, 269; Ruokonen 2001, 79; Ruokonen 2011b, 66.)

Kaksi ja kolmevuotias lapsi ei aina pysty ottamaan osaa yhteiseen toimintaan valtavan aistiärsykkeiden määrän takia. Jotkut lapset seuraavat pitkään sivusta muiden toimin-

taa. Kun he viimein osallistuvat mukaan, he osaavatkin peilisolujensa ansiosta kaikki laulut, leikit, tanssit, liikkeet ja rytmit muiden tavoin. Lapsi on ensin passiivisesti tarkkaillut muiden toimintaa ja sitten vasta itse osallistunut aktiivisesti. Peilisolut aktivoituvat, kun lapsi voi samaistua toisen lapsen suorittamaan liikkeeseen ja ymmärtää sen, mitä toinen lapsi on tekemässä. Koska peilisolut jäljittelevät myös tunneperäisiä liikkeitä, lapsi voi aistia myös toisten lasten tunteet. (Kivelä-Taskinen 2008, 24 - 25, 74; Ruokonen 2011a, 133.)

Kolmevuotias

Kolmevuotias oppii yleensä toistamaan tutun ja lyhyen laulun kokonaisuudessaan oikein. Lapsen omat spontaanit laulut alkavat pidentyä. Lapsi sekoittelee opittujen laulun sanoja, melodioita ja rytmiä omiin versioihinsa. Kolmevuotias harjoittelee yhteislaulun taitoa ja osallistuu laululeikkeihin sekä opettelee laulamaan piirissä tai ketjussa kulkien. Kaiku-menetelmää kannattaa käyttää uutta laulua opetettaessa. (Ruokonen 2001, 80; Ruokonen 2009, 25; Ruokonen 2011b, 67.)

Ryhmässä kolmevuotias laulaa rinnakkain muiden kanssa. Hän ei juuri välitä muiden laulusta, vaan laulaa täysin omassa tempossaan ja omilla sanoillaan. Kuitenkin se riemu, mikä laulamista lähtee, on tärkeintä. Perhepäivähoitaja voi ohjata laulamista laulamalla itse yhdessä lasten kanssa tuttuakin laulua. Lyhyet ja helpot laulut sopivat yhteislauluiksi. Vaikka kolmevuotias vielä pääosin leikkiikin rinnakkaisleikkejä, hän ottaa aiempaa enemmän kontaktia muihin lapsiin. (Kivelä-Taskinen 2008, 74; Ruokonen 2009, 25; Ruokonen 2011b, 67.)

Lapsen keuhkot ovat vielä niin pienet, etteivät ne riitä pitkien säkeiden laulamiseen, joten lapsi hengittääkin laulaessaan usein kesken sanan. Pikkuhiljaa lapsi oppii laulamissa tarvittavaa hengitystekniikkaa. Lapsen äänihuulet ovat vielä pienet, joten lapsen äänialue on korkeampi kuin aikuisen. Arjen hetkissä, kuten odottelutilanteissa tai leivottaessa voi laulaa samanaikaisesti. Laulamisen ohjaaminen rikastaa samalla kieltä ja toimii hyvänä puhekasvatuksena. (Ruokonen 2009, 25; Ruokonen 2011b, 67.)

Lasta kannattaa rohkaista laulamiseen ja loruiluun, sillä ne kehittävät myös puhetaitoja. Aiemmin lapsi on kopioinut tehdyt liikkeet suoraan hoitajalta tai muilta lapsilta, nyt hän alkaa jo keksiä omiakin. Omien liikkumistapojen keksimiseen tulisikin rohkaista lasta. Lapsen luovuutta kehittää erilaisten tarinoiden mukaan etenevät liikunta-

jaksot. Lapsi voi esittää koiraa, kissaa, pupua, karhua, leijonaa tai ihan mitä tahansa. (Kivelä-Taskinen 2008, 74 - 75.)

Kolmen neljän vuoden ikäisenä lapsi toistaa kaikurytmejä ja osaa soittaa yksinkertaisia rytmisoittimia. Lapsi eläytyy musiikkiin ja tanssii ryhmän mukana tai itsekseen. Jos lapselle on laulettu paljon, hän osaa jo toistaa lauluja sekä keksiä omia. (Häkkinen 2006, 269.)

6 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on, että toiminnallisena tuotettu tapahtuma yhdistetään ammatilliseen teoreettiseen tietoon ja käytäntöön. Teoreettinen tieto kerätään toiminnallista osuutta varten. Lopullisena tuotoksena toiminnallisessa opinnäytetyössä on aina jokin konkreettinen tuote eli produkti. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 41 - 42, 51; Vilkkä 2010.) Tässä opinnäytetyössä produktina järjestettiin tapahtumana koulutus musiikkikasvatuksesta parkanolaisille perhepäivähoitajille sekä ryhmäperhepäivähoitajille.

Opinnäytetyö on pääosin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, koska selvitin perhepäivähoitajien mielipiteitä ja kokemuksia kyselylomakkeiden avulla (ks. Vilkkä 2010). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen, ja siinä pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti tutkimuksen kohdetta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Kvantitatiivinen eli määrällinen työ on sillä osin, että olen kertonut, kuinka moni vastaajista on mitään mieltä.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan muun muassa siten, onko tutkimus validi tai reliaabeli. Tutkimuksen validius eli pätevyys on tutkimusmenetelmän kykyä mitata mitattavana ollutta asiaa. Validiudella selvitetään kuvauksen sekä siihen liitettyjen tulkintojen ja selitysten yhteensopivuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231 - 232.) Tutkimusta voidaan pitää validina, koska perhepäivähoitajien vastaukset kyselylomakkeissa sopivat monilta osin yhteen teoreettisen viitekehyksen kanssa.

Tutkimuksen reliaabelius eli mittaustulosten toistettavuus tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa ei-satunnaisia tuloksia (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Tutkimuksen reliaabeliutta on vaikea arvioida, koska kyselylomakkeella selvitettiin lähinnä perhepäivähoitajien

mielipiteitä. Mielipiteet ovat aina henkilökohtaisia, ja siksi vastauksissa on mahdollista olla eroavaisuuksia.

7 KOULUTUSPÄIVÄ MUSIIKKIKASVATUKSESTA

Olen ollut lapsesta lähtien kiinnostunut musiikista, joten toivoin mahdollisuutta liittää musiikin opinnäytetyöhöni. Kyselin mahdollisuutta tehdä opinnäytetyö liittyen lapsiin ja musiikkiin Parkanon varhaiskasvatuksen päälliköltä. Hän lupautui toimeksiantajaksi opinnäytetyölleni ja ehdotti aiheeksi *Suunnitelma musiikkikasvatuksesta perhepäivähoitoon*. Keskustelimme alustavasti yhdessä toimeksiantajan kanssa opinnäytetyöstä. Päädyimme siihen, että minä pitäisin Parkanossa koulutuksen musiikkikasvatuksesta perhepäivähoitajille. Parkanon varhaiskasvatuspäällikkö toivoi, että perhepäivähoitajat saisivat konkreettisia keinoja tehdä pienimpienkin lasten kanssa musiikin avulla, siksi rajasimme aiheen yhdestä kolmevuotiaisiin lapsiin.

Opinnäytetyöni toiminnallisena osuutena pidin koulutuksen musiikkikasvatuksesta Parkanolaisille perhepäivähoitajille sekä ryhmäperhepäivähoitajille. Koulutuksessa oli tarkoituksena kertoa musiikkikasvatuksen merkityksestä sekä opetella uusia lauluja ja leikkejä sekä askarrella itse soittimia.

7.1 Suunnitelma

Koulutuspäivän oli tarkoitus olla mahdollisimman käytännönläheinen ja esimerkkipainotteinen. Tärkeää oli painottaa musiikin merkitystä yhdestä kolmevuotiaan lapsen kehityksessä. Pyrin myös siihen, että tulisi mahdollisimman paljon keskustelua. Kaikkia esimerkkilauluja toistettaisiin vähintään kolme kertaa, jotta ne jäisivät perhepäivähoitajien mieleen. Koulutuspäivän aikana käytetyistä lauluista jäi perhepäivähoitajille sanat (liite 1). Teoriasta tein PowerPointin-diasarjan (liite 3), joka tulostettiin ja monistettiin perhepäivähoitajille, jotta he voisivat lisätä siihen omia muistiinpanojaan. Koulutuspäivä järjestettiin Kallion päiväkodin tiloissa, Parkanossa. Varsinaiseen PowerPoint-esitykseen ei päiväkodissa ollut mahdollisuutta. Päiväkodissa oli tilaa 24 perhepäivähoitajan toimia yhdessä mahdollisimman rennossa ilmapiirissä. Toimeksiantaja tiedotti perhepäivähoitajia koulutuspäivästä, koska se kävi helpommin niin.

Koulutuspäivä oli lauantaina 12.1.2013. Aloitimme päiväkodin salissa kello 9.00 alkulaululla, jonka jälkeen perhepäivähoitajat vastasivat kyselyyn (liite 2). Vastaamiseen

varattiin aikaa noin 20 minuuttia, minkä aikana yhdessä huoneessa taustalla soi klas-sista rauhallista musiikkia. Saliinkin sai jäädä vastaamaan, jos halusi hiljaisuudessa kirjoittaa. Tämän jälkeen laulettiin vielä toinen alkulaulu. Laulun jälkeen jatkoimme musiikin integroimiseen muuhun toimintaan ja kulttuurista kerroin vain lyhyesti. Esi-merkkinä musiikkimaalauksesta perhepäivähoitajat maalasivat sormiväreillä musiikin soidessa taustalla. Musiikkiliikuntana tanssimme vapaalla tyyllillä musiikin mukaan. Tämän jälkeen pidimme kahvitaun.

Pyysin perhepäivähoitajia laittamaan silmänsä kiinni ja keskittymään hiljaisuudessa miettimään jotakin itselle merkityksellistä musiikkia sekä jotakin iloista musiikkia. Keskustelimme vielä yhdessä musiikin vaikutuksesta tunteisiin. Tästä jatkettiin teo-reettisesti ja lyhyesti mielikuvitukseen sekä spontaaneihin lauluihin.

Opinnäytetyön toimeksiantajan toiveesta keskityimme suuremmin musiikin vaikutuk-seen puheen ja kielen kehitykseen sekä musiikin käyttöön arjessa. Ensin perhepäivä-hoitajat saivat tuoda ajatuksiaan esille ja sitten kerroin aiheesta lisää. Puheiden jälkeen lauloimme kieltä kehittävän laulun, tavutimme omat nimemme rytmittäen taputuksilla. Kerroin vielä teoreettisesti yksi-, kaksi- ja kolmevuotiaiden musiikkikasvatuksesta. Kysyin perhepäivähoitajilta esimerkkejä heidän arjen perushoitotilanteissa käyttämis-tään lauluista, minkä jälkeen kerroin teoreettisesti musiikin käytöstä arjessa. Lau-loimme vielä kaksi laulua perushoitotilanteisiin liittyen.

Kerroin lyhyesti soittamisesta ja erilaisista soittimista. Askartelimme erilaisia soitti-mia, joita myös pienten lasten kanssa olisi helppo soittaa. Perhepäivähoidon rajallisten resurssien ja luovuuden korostamisen takia askartelimme itse kotoa löytyvistä tava-roista soittimia. Olin kerännyt tyhjiä maitopurkkeja, peltipurkkeja, jäätelötikkuja wc- ja talouspaperirullan hylsyjä ja sanomalehtiä soittimia varten. Liima, sakset, kuminau-hat sekä muu askarteluun ja koristeluun käytettävä materiaali saatiin Kallion päiväko-dista. Tein kirjalliset, suuntaa antavat ohjeet eri soittimien askarteluun perhepäivähoi-tajille (liite 4). Halusin, että kaikki pääsevät heti soittamaan askartelemillaan soittimil-la, joten leikimme marakassin piilotusta. Pyysin perhepäivähoitajilta vielä vapaamu-oista palautetta päivästä kirjallisesti. Lopuksi lauloimme vielä loppulaulun. Koulutus-päivä loppui noin kello 12.30.

7.2 Toteutuminen

Koulutuspäivä alkoi suunnitellusti kello 9.00. Paikalle saapui 16 perhepäivähoitajaa. Esittelin itseni ja kerroin koulutuspäivän olevan toiminnallinen osa opinnäytetyötäni ja valmistuvani sosionomiksi. Aloitimme laululla *Hyvää huomenta*. Se toivotti kaikki tervetulleiksi ja oli hyvä aloitus päivälle.

Kaikkia esimerkkilauluja toistettiin niin, että ensin laulu soi kerran ja se vaan kuunneltiin. Sen jälkeen sama laulu laulettiin vielä kaksi tai kolme kertaa. Laulut soivat tietokoneelta, eikä äänenlaatu ollut kehuttava. Kirjaston cd-levyt olivat naarmuilla, joten ne pomppivat cd-soittimessa. Tämän takia olin tehnyt kaikista esimerkkilauluista cd-levyn tietokoneella, mutta se ei soinutkaan cd-soittimessa, ainoastaan tietokoneella. Kuitenkin kaikki laulut kuuluivat päiväkodin salissa. Pyrin itse laulamaan sen verran kovempaa, että toimiessa kaikki kuulevat sanat. Olin tehnyt perhepäivähoitajille laulujen sanoista tiedoston (liite 1), mutta lähettänyt sen edellisenä päivänä liian myöhään toimeksiantajalle, joten perhepäivähoitajat saivat vasta koulutuksen jälkeen laulujen sanat.

Perhepäivähoitajat aloittivat heti kyselylomakkeet (liite 2) ja kynät saatuaan vastaamaan kyselyyn. Kaikki jäivätkin saliin vastaamaan, joten en laittanut läheiseen huoneeseen musiikkia soimaan. Vastaamiseen kului suunnitellut noin 20 minuuttia. Tämän jälkeen jaoin perhepäivähoitajille muistiinpanoja varten tehdyt PowerPoint-tulosteet (liite 3), kävimme päivän aikataulun läpi ja lauloimme laulun *Alkulaulu 2*.

Kerroin musiikista ja kulttuurista lyhyesti ja sen jälkeen musiikin integroimisesta. Olin jo laittanut valmiiksi musiikkimaalausta varten toiseen huoneeseen pöydille suojat ja paperit. Perhepäivähoitajat siirtyivät salista askartelemaan ja valitsivat pöydistä omat paikkansa sillä välin, kun minä laitoin sormivärejä astioihin ja jaoin jokaiseen pöytään. Laitoin klassisen musiikin soimaan ja perhepäivähoitajat alkoivat pian maalata. He olivatkin nopeita, eikä suunnittelemaani musiikkia kuunneltu ihan loppuun asti. Käsien pesun kautta siirryimme takaisin saliin musiikkiliikunnan pariin. Musiikkiliikunnan lauluna oli *Lumiukkojumppa*. Kysyin, mitä lapset voisivat tykätä tällaisesta kappaleesta. Perhepäivähoitajat hymyilivät ja joku sanoikin, että varmasti lapset tykkäisivät, koska rytmi oli niin mukaansa tempaava ja menevä.

Kahvitaun jälkeen perhepäivähoitajat laittoivat silmänsä kiinni ja löysivät hiljaisuudessa heitä koskettaneita musiikkejä. Halusin perhepäivähoitajien itsekseen miettivän musiikkejä, jotka ovat heihin henkilökohtaisesti vaikuttaneet, ilman että niitä kokemuksia tarvitsisi jakaa kaikille muille. Kerroin muutaman oman kokemukseni musiikin vaikutuksesta minuun, jonka jälkeen muutamat perhepäivähoitajatkin kertoivat omia kokemuksiaan. Kerrottiin myös esimerkkejä siitä, mikä musiikki on lapsuudesta jäänyt mieleen ja mitä tunteita herättänyt ja vaikuttaako se vieläkin. Esimerkkejä tuli myös hoitolapsiin vaikuttavista musiikeista, kuinka joku lapsi on joskus alkanut tietyn laulun kuullessaan itkeä. Teoriaosuuden jälkeen lauloimme vielä kappaleet *Tunteita* ja *Tule lähelle vaan*.

Mielikuvituksesta kertomisen jälkeen kuuntelimme silmät kiinni sanattoman kappaleen *Seikkailu* (Kivelä-Taskinen 2008, 134). Kuuntelun jälkeen kysyin, mitä musiikissa oli. Sieltä täältä perhepäivähoitajat kertoivat, mitä olivat musiikissa kuulleet. Joku myös kertoi kokeneensa musiikin ahdistavana, eikä ollut yhtään tykännyt siitä. Toinen taas kertoi hänen mielestään musiikin olleen jossain kohdassa itse asiassa hauskaakin. Keskustelun jälkeen lähdimme liikkumaan salissa sama musiikki taustalla soiden. Musiikkikappaleen ahdistavana kokenut poistui salista tämän ajaksi. Muuten kaikki osallistuivat liikkumaan salin lattialla. Yhtäkkiä huomasin, että perhepäivähoitajat kiertävät ympyrää perätysten. Toimeksiantaja yrittikin näyttää perhepäivähoitajille esimerkkiä ja hajottaa ympyrän, jotta jokainen tekisi itsekseen oman mielikuvituksensa mukaisesti. Ympyrän hajottaminen ei onnistunut, joten päätin, ettei kappaletta tarvitse kuunnella loppuun asti.

Spontaaneista lauluista ja ympäristön vaikutuksesta jatkoin suoraan puhumaan musiikin vaikutuksesta puheen ja kielen kehitykseen. Alkuperäisenä tarkoitukseni oli saada perhepäivähoitajat keskustelemaan ensin aiheesta, kysellä heidän mielipiteitään ja esimerkkejään, mutta jotenkin unohdin sen. Tavutimme omat nimemme erilaisia kehotaputuksia apuna käyttäen. Minä näytin esimerkkiä. Tavutin nimeni ja siinä samassa tein jonkun kehotaputuksen. Sitten muut toistivat sen perässä. Jokainen tavutti ja kehotaputti nimensä vuorollaan ja muut toistivat. Lauloimme vielä laulun *Taputus kun alkaa*.

Perhepäivähoitajat kertoivat hyvin vähän esimerkkejä perushoitotilanteissa käyttämistään lauluista ja musiikeista. Esimerkit painoutuivat nukutustilanteisiin. Yksi kertoi it-

se laulavansa unilauluja lapsille. Yksi kertoi käyttävänsä rauhoittavaa musiikkia äänitteeltä. Kerrottuaani teoriaa musiikin käytöstä arjessa ja perushoitotilanteissa, heräsi hieman keskustelua siitä, kuinka laulu on helpottanut arjen tilanteiden sujuvuutta. Lauloimme perushoitotilanteisiin esimerkkeinä laulut *Vessalaulu* ja *Unikeiju*. *Unikeijussa* oli pitkät sanat, ja ne oli vaikea muistaa ilman tulostettuja laulun sanoja. Laulun kuuntelemisen jälkeen minä lausuin sanat säe kerrallaan ja perhepäivähoitajat toistivat perässä. Lauloimme laulun vielä kahteen kertaan.

Askartelimme soittimia samassa huoneessa, jossa olimme jo musiikkimaalanneet. Pyysin jokaista viemään oman työnsä talteen, jotta voin laittaa muut askarteluvälineet esille. Perhepäivähoitajat menivät istumaan aiemmille paikoilleen, mutta pyysin heitä vielä nousemaan, jotta he voivat valita pöydän askarreltavan soittimen mukaan. Laitoin eri pöytiin ohjeet (liite 4) eri soittimista. Olin jättänyt kirjoittamani ohjeet suunta-antaviksi, koska halusin jättää mielikuvitukselle tilaa. En ehtinyt laittaa kaikkia askartelumateriaaleja paikoilleen, kun perhepäivähoitajat olivat jo askartelun vauhdissa. Perhepäivähoitajat pyysivät ohjeet myös itselleen, joten lähetin ohjeet tiedostona myöhemmin toimeksiantajalle, joka välittää ohjeet perhepäivähoitajille.

Askartelussa meni aikaa ja perhepäivähoitajat tekivät useampiakin soittimia. Yhtäkkiä huomasin kellon olevan jo 12.15, joten päätin lyhentää suunnittelemaani ohjelmaa. Askartelujen jälkeen palasimme saliin ja leikimme vain kerran pikaisesti leikin *Marakassin piilotus rytmisoittimilla* (Paasolainen 2009, 39). Yhtenä leikkijöistä minä menin pois salista ja muut piilottivat marakassini. Tullessani takaisin saliin muut alkoivat soittaa omilla juuri tekemillään soittimilla. Liikkuessani salissa lähemmäs marakassia muut soittivat voimakkaammin ja mennessäni kauemmas marakassista soitto hiljentyi.

Pyysin vielä perhepäivähoitajilta kirjallisesti palautetta vapaamuotoisesti. He saivat noin viisi minuuttia aikaa palautteen kirjoittamiseen, jonka jälkeen oli tarkoitus laulaa vielä *Loppulaulu*. Ajan puutteen takia päätin kuitenkin itse soittaa ja laulaa laulun perhepäivähoitajille. Soitin laulun ensin poikkihuilullani, koska en osaa soittaa pianoa kaksikäsisesti, ja jotta saan itse kiinni melodiasta. Tämän jälkeen lauloin laulun yksin. Lopuksi kiitin vielä kaikkia osallistumisesta ja palautteesta.

7.3 Palaute

Keräsin perhepäivähoitajilta palautteen kirjallisesti, koska se oli suullista palautetta nopeampi vaihtoehto. Kirjallisesti oli myös mahdollisuus vastata anonyymisti. Jaoin kaikille tyhjät paperit ja ohjeistuksena oli kirjoittaa palautetta vapaamuotoisesti. Perhepäivähoitajat miettivät koulutuspäivän hyviä ja kehitettäviä asioita sekä sitä, mitä päivästä oli jäänyt mieleen.

Kahdessa palautteessa oli vastattu kysymykseen, mitä jäi mieleen. Toiseen palautteeseen oli kirjoitettu, että olisi hyvä kerrata eri ikäkaudet ja että on monia mahdollisuuksia käyttää musiikkia hyväksi eri tilanteissa. Toisessa palautteessa luki ”*Musiikin voimavara lapsen elämänsäkaareen*” Lisäksi mieleen oli jäänyt hiljaisuudella kuuntelemisen opettaminen, puheen kehitys, tunteiden ilmaisu ja nimeäminen sekä liikunnan kehitys.

Jäljellä olevissa 14 palautteessa oli positiivista palautetta. Kuudessa palautteessa mainittiin laulamisen, uusien laulujen opettelun ja leikkien olleen mukavia. Yhdessä palautteessa oli erikseen mainittu *Lumiukkojumppa*-laululeikin olleen mukava. Palautteiden mukaan laulut olivat kivoja, uusia, lyhyitä ja hyviä lapsille. Musiikkimaalaus mainittiin mukavana tai kivana neljässä palautteessa. Soittimien askartelu mainittiin seitsemässä palautteessa mukavana, kivana, ok:na tai uusien ideoiden saamisena. Muutenkin uusia ideoita tai vinkkejä koko päivästä omaan työhön ja arkeen oli mainittu kolmessa palautteessa. Yhdessä palautteessa oli kiitetty siitä, että oli saanut paljon miettimisen aiheita omaan arkeen.

Palautteista kolmessa mainittiin koulutuspäivästä saadun ideoita, jotka sopivat pienille lapsille. Yhdessä palautteessa kiiteltiin koulutuspäivän suunnittelua ”*perhepäivähoitokäisten lasten näkökulmasta*.” Yhdessä palautteessa mainittiin, ettei ohjelma ollut liian pitkä. Yhdessä palautteessa luki, että päivä oli kulunut nopeasti. Yhdessä palautteessa kerrottiin aiheen olleen mielenkiintoinen, ja oli ollut hyvä muistuttaa musiikin tärkeydestä. Yhdessä palautteessa luki: ”*Ei arjessa tule aina miettineeksi niin perusteellisesti musiikin vaikutusta lapsiin, kokonaisvaltaisesti*.”

Kokonaisuutenaan koulutuspäivä oli palautteiden mukaan kiva, tosi mukava, hyvä ja monipuolinen. Käytännön esimerkeistä ja tekemisestä pidettiin. Koulutuksen vaihtelevuudesta sain myös palautetta: ”*Oli tosi mukava ja hyvä koulutus vaihtelevasti kaik-*

kea touhua. Niin ettei koko ajan vaan istuttu paikoillaan.” Kiitokset luin kuudesta palautteesta.

Minulle kehitettävää palautetta oli kahdeksassa palautealappussa, joista suurimmassa osassa oli tekstin lukeminen suoraan paperista tai ilmaisua toivottiin selvemmäksi. Yhdessä palautteessa mainittiin, että olisin voinut esittää hitaammin, jotta olisi ehtinyt tehdä muistiinpanoja ja vinkkejä itselle. Yhdessä palautteessa luki: *”Ehkä vähän pitkäveteinen”*. En tiedä, tarkoitettiinko tällä paperista suoraan lukemista, vai kokonaisuudessaan koko päivää. Yhdessä palautteessa toivottiin, että laulujen sanat ja askarteluohjeet olisi saanut heti mukaan. Yhdessä palautteessa luki: *”Ns. viidakkolaulu oli inhottavan kuuloista, kimeän äänen vuoksi”*.

Toimeksiantaja antoi minulle suullisesti palautetta ja kysyi omia ajatuksiani siitä, miten päivä oli mennyt. Hänen mielestään kokonaisuutenaan koulutuspäivä oli hyvä ja aikataulutus toimi. Erittäin hyvänä hän piti sitä perhepäivähoitajien kannalta, että teoriaa, lauluja ja askartelua tuli vuorotellen, se piti mielenkiintoa ja vireyttä yllä. Hänen mielestään oli myös hyvä, että olin joustava ohjelman suhteen. Pystyin jättämään jotain ohjelmasta pois kellon edetessä nopeampaan, mutta olin myös varautunut lisämateriaalilla, jota olisi voitu tarvittaessa käyttää. Kerroin hänelle jännittäneeni todella paljon lähes koko ajan, mutta hän sanoi, ettei jännittämiseni ollut mitenkään näkynyt. Kehitettävänä asiana hän mainitsi tekstin suoraan lukemisen paperista.

7.4 Yhteenvetoa kyselystä

Aineiston keräämiseen käytin kontrolloitua kyselyä (Hirsjärvi ym. 2009, 196 - 197). Jaoin kyselylomakkeet (liite 2) perhepäivähoitajille henkilökohtaisesti koulutuspäivän alussa. Vastausaikaa kyselyyn olin varannut noin 20 minuuttia, jonka jälkeen perhepäivähoitajat toivat valmiit lomakkeet päiväkodin salissa olleeseen koriin. Kyselylomakkeeseen vastasi kaikki koulutuspäivään osallistuneet 16 perhepäivähoitajaa.

Kyselyn avulla halusin selvittää, mitä musiikkikasvatus tarkoittaa perhepäivähoidossa sekä mitä se merkitsee perhepäivähoidossa oleville lapsille. Kyselylomakkeiden avulla sain kerättyä tietoa perhepäivähoitajien toiminnasta, mielipiteistä sekä omakohtaisista kokemuksista.

Käytin kyselylomakkeessani sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä oli valmiiksi laaditut vastausvaihtoehdot, joista vastaajat valitsivat vastauksensa (Hirsjärvi ym. 2009, 199). Monivalintakysymyksiin olin lisännyt avoimen vaihtoehdon, kun halusin pyytää perhepäivähoitajilta esimerkkejä tai antaa tilaa näkökulmille, joita en ollut itse ajatellut. Halusin monivalintakysymyksillä lomakkeen alussa myös herätellä perhepäivähoitajat ajattelemaan, mitä kaikkea musiikkikasvatukseen voi liittyä. Avoimissa kysymyksissä esitettiin kysymys ja jätettiin vastaukselle tyhjää tilaa (Hirsjärvi ym. 2009, 198). Avoimien kysymyksien avulla halusin saada selville perhepäivähoitajien omakohtaisia kokemuksia sekä heidän henkilökohtaisia mielipiteitään ja huomioitaan.

Musiikin järjestäminen osaksi päivää

Kaikki 16 koulutuspäivään osallistunutta perhepäivähoitajaa käytti musiikkia perhepäivähoidon aikana. Jokainen kuuntelutti lapsilla musiikkia. Yhdeksän perhepäivähoitajaa järjesti erillisiä musiikkituokioita. Kahdeksan perhepäivähoitajaa järjesti soittamista, 14 laulamista ja 11 tanssimista. Musiikkileikkejä järjesti 13 perhepäivähoitajaa ja musiikkiliikuntaa kymmenen. Ainoastaan yksi perhepäivähoitaja oli vastannut kyselylomakkeeseen järjestäneensä musiikkimaalausta osaksi lasten päivää. Erilaisissa konserteissa tai musiikillisissa tapahtumissa oli käynyt 11 perhepäivähoitajaa. Perhepäivähoitajat osallistuivat mahdollisuuksien mukaan erilaisiin lasten konsertteihin ja musiikkitapahtumiin, kun niitä järjestettiin. Tapahtumia järjestivät vastauksien mukaan Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Parkanon kaupunki sekä seurakunta kerhoineen ja pyhäkouluineen. Yhdessä vastauksessa mainittiin kuljetuksen olleen ongelmana ja tapahtumia järjestettävän harvoin.

Musiikin käyttäminen eri tilanteissa

Perhepäivähoitajista 11 käytti musiikkia perushoitotilanteissa. Kolmessa lomakkeessa oli erikseen alleviivattu perushoitotilanteista *nukuttaminen*, yhteen lomakkeeseen oli lisätty ruokailu, askartelu ja piirtäminen esimerkeiksi tilanteista. Ulkoillessa musiikkia käytti viisi perhepäivähoitajaa. Lasten keinuessa lasten ja perhepäivähoitajan laulaminen mainittiin kahdessa lomakkeessa. Ulkona oli myös leikitty musiikkiliikuntaleikkejä, liikuntaleikkejä, spontaanisti keksittyjä leikkejä sekä ulkoleikkejä, joista esimerkkinä mainittiin hippaleikki. Yhdessä lomakkeessa ulkona käytettävästä musiikista esimerkkinä oli kaikulaulu lähimetsään ja kuuntelu, *"kuka sieltä vastaa"*. Erillisissä

musiikkituokioissa musiikkia käytti kymmenen perhepäivähoitajaa ja spontaanisti 14. Yhdessä lomakkeessa oli vastattu musiikin käyttämiseen: *"Lapset usein pyytävät leikkiessään että laita musiikkia soimaan."* Yhdessä lomakkeessa ei vastattu kysymykseen ollenkaan.

Käytettävän musiikin etsiminen

Kaikki 16 perhepäivähoitajaa ottivat käyttämänsä musiikin erilaisista laulu- ja musiikkikirjoista tai muista materiaaleista. Viisi perhepäivähoitajaa keksi itse lauluja. Kahdeksassa lomakkeessa oli vastattu lasten keksivän itse lauluja. Neljä perhepäivähoitajaa oli vastannut muiksi vaihtoehdoiksi internetin, cd:n, musiikki dvd:t, esimerkiksi Fröbelin palikat, sekä ulkomuistin. Kaikki 16 perhepäivähoitajaa olivat vastanneet kysymykseen *"Mistä otan käyttämäni laulut?"* Yhdessä lomakkeessa oli vastaus, että perhepäivähoitaja lauloi ulkoa, mutta soitti kirjasta. Kymmenen perhepäivähoitajaa vastasi sekä laulavansa kirjasta että opettelevansa ulkoa. Uusia ja vaikeampia lauluja laulettiin suoraan kirjasta, koska niitä ei ollut vielä opittu ulkoa. Yksi perhepäivähoitaja käytti kirjaa, jos oli epävarma laulun sanoista, koska halusi opettaa lapsille oikeat sanat. Yhteen vastaukseen oli perusteltu: *"Kun osaa sanat ulkoa on helpompi leikkiä mukana"*. Kahdessa lomakkeessa oli vastattu ainoastaan ulkoa opettelu. Ulkoa opetteluun oli syinä se, että laulaminen onnistui missä vain sekä se, kuten eräs oli vastannut: *"Kun itse osaan voin olla paremmin läsnä tilanteessa kun opetan lapsille uuden laulun"*. Yhdessä vastauksessa kerrottiin valmiiden laulujen helpottaneen työskentelyä ja vastaajan keksineen lauluja joskus spontaanisti tilanteiden mukaan. Yhdessä kerrottiin vanhojen tuttujen lastenlaulujen olleen käytössä.

Käytettävät soittimet

12 perhepäivähoitajaa vastasi kysymykseen, mitä soittimia on käytössä. Neljä oli jättänyt vastaamatta. Kahdeksan perhepäivähoitajaa vastasi heillä olleen käytössään marakasseja ja kaksi erilaisia helistimiä sekä yksi itse tehtyjä helistimiä. Yksi vastasi käytössään olleen kulkuset. Kuusi perhepäivähoitajaa vastasi käytössään olleen rytmikapulat tai muut palikat. Kolmessa vastauksessa oli rummut, yhdessä lasten ksylofoni ja yhdessä lyömäsoittimet. Kaksi perhepäivähoitajaa vastasi käytössään olleen tampuuriin ja viisi triangelit. Kahdella oli käytössään piano ja neljällä sähköurut. Vastauksista kahdessa oli kitara ja yhdessä mandoliini. Yksi vastasi käyttäneensä kehon osia ja yksi ulkona ollessa kattilan kansia, lapioita, kiviä, keppejä ynnä muita.

Lasten reagoiminen musiikkiin

Musiikkituokioissa lapset reagoivat perhepäivähoitajien vastausten mukaan iloitien. Perhepäivähoitajista 13 oli vastannut kysymykseen. Suurimmassa osassa vastauksia lapset olivat innolla mukana, opettelivat, lauloivat ja leikkivät innostuneesti. Tällaisia vastauksia oli kahdeksan. Yhdessä niistä oli vielä lisätty lasten hymyilleen ja halunneen toistoja oppiakseen. Lapsen luonteesta riippuen lapsi saattoi myös seurata sivusta innostuneesti, kiinnostuneesti ja kuunnellen. Tämä selvisi kolmesta vastauksesta. Kahdessa vastauksessa mainittiin, että osa lapsista lauloi ja leikki innokkaasti mukana, mutta jokainen lapsi ei välttämättä halunnut osallistua. Yhden vastauksen mukaan yleensä tytöt osallistuivat mielellään. Toisen vastauksen mukaan yleensä isommat lapset osallistuivat. Yhden vastauksen mukaan musiikkituokiot *”vapauttavat lapset toimimaan”*. Yhden perhepäivähoitajan vastauksessa lapset olivat mukana ja korjasivat heti, jos perhepäivähoitaja lauloi tai leikki väärin. Yhdessä vastauksessa lasten kerrottiin reagoivan *”erittäin hyvin, siihen saa mukaan arankin lapsen”*.

Perushoitotilanteet sujuivat paremmin tai helpommin musiikin avulla kolmen perhepäivähoitajan vastauksessa. Kysymykseen oli vastannut 11 perhepäivähoitajaa. Perushoitotilanteiksi oli mainittu vaipan vaihto, pukeminen ja riisuminen. Yhdessä näistä kolmesta oli erikseen mainittu loruttelu ja laulaminen perushoitotilanteissa. Perhepäivähoitajien vastauksista ilmeni, että pieni lapsi alkoi hymyillä tai taputtaa laulettaessa vaipan vaihdon yhteydessä. Yhdessä vastauksessa lapset kuuntelivat vaihtelevasti perushoitotilanteissa. Neljässä vastauksessa ilmeni, että perushoitotilanteissa lapsi rauhoittui paremmin musiikin avulla ja musiikki auttoi keskittymään tekeillä olleeseen toimintaan. Yhdessä perhepäivähoitajan vastauksessa kerrottiin musiikin ilahduttavan perushoitotilanteissa, jos lasta harmitti. Yhden vastauksen mukaan musiikki auttoi oppimaan uutta.

Ulkona ollessa lapset reagoivat musiikkiin iloisesti ja osallistuivat innolla mukaan. Yhdeksän perhepäivähoitajaa oli vastannut kysymykseen. Lapset reagoivat yhden vastauksen mukaan myös tanssien. Yhden mukaan taas lapset yllättyivät. Vastauksissa ilmeni, että musiikki lisäsi liikuntaa, *”laululeikit välillä innostavat mutta ulkona on muutenkin paljon puuhaa”* ja yhdessä vastauksessa musiikkia käytettiin harvemmin ulkona ollessa, joskus *”känkkäränkkäpäivinä tai ohjatussa leikissä”*. Yksi oli kirjoittanut vastaukseksi esimerkin: *”Kaatumisesta tullut pipi unohtuu”*.

Spontaaneissa tilanteissa lasten reagoiminen musiikkiin vaihteli perhepäivähoitajien vastauksissa. Kymmenen perhepäivähoitajaa oli vastannut kysymykseen. Kahdessa vastauksessa kerrottiin lasten reagoivan hämmästyneesti, mutta kuitenkin kiinnostuneesti. Vastauksista ilmeni, että lapset yllättyivät iloisesti, tanssivat ja taputtivat, osallistuivat innolla. Spontaanit tilanteet olivat hauskoja lasten mielestä. Joskus lapsia kiinnosti, joskus ei. Yksi perhepäivähoitaja oli vastannut, että *”känkkäränkkätilanteissa hyvä keino joku lapselle tuttu laulu”* ja yksi oli vastannut, että *”taas rauhoitutaan (älämölöstä) tilalle mukavaa yhdessä oloa”*.

Hoitajan yksin laulamiseen lapset reagoivat tarkasti seuraten ja kuunnellen. Kysymykseen oli vastannut 12 perhepäivähoitajaa. Yksi perhepäivähoitaja oli vastannut, ettei ollut laulanut yksin, mutta lorutellut paljon. Yhdessä vastauksessa oli ilmaistu se, etteivät lapset aina kuunnelleet tarkasti. Kolmessa vastauksessa oli se, että joskus lapset alkoivat laulaa mukana. Yksi vastasi, ettei lapsia aina kiinnostanut. Jos laulu oli tuttu, lapset pyysivät perhepäivähoitajaa laulamaan lisää tai tulivat lauluun mukaan. Yhden perhepäivähoitajan vastauksesta selvisi, että vaikka lapset eivät osallistuneetkaan laulamiseen sillä hetkellä, he saattoivat myöhemmin laulaa itseksensä samoja lauluja. Yhdessä vastauksessa ihmeteltiin lasten reagointia: *”Kumma kyllä kuuntelevat ja hyräilevät mukana vaikka laulamiseni kuulostaa karseelta”*.

Lapset pitivät *musiikin kuuntelusta* ja kuuntelivat mielellään. Kysymykseen oli vastannut 14 perhepäivähoitajaa. Lapset tanssivat ja lauloivat, halusivat välillä soittaa itse mukana tai saattoivat pyytää, että saisivat kuunnella esimerkiksi cd:tä. Tuttuja lauluja kuunnellessa lapset lähtivät myös leikkimään laulun mukana. Vastausten mukaan musiikin kuuntelu sai lapset tanssimaan, laulamaan ja rauhoittumaan. Yhdessä vastauksessa oli eritelty, että reagoiminen riippui musiikin laadusta. *”Rytmiikkäistä lauluista alkavat tanssia. Rauhallisista lauluista rauhoittuvat ja jopa nukahtavat.”* Kahden vastauksen mukaan musiikki opetti keskittymään, kuuntelemaan ja rauhoittumaan. Yhdessä vastauksessa korostettiin, että isommat lapset keskittyivät musiikin kuunteluun.

Lapsen oman musiikin tuottamisen tukeminen

14 perhepäivähoitajaa oli vastannut, miten tukee lapsen omaa musiikin tuottamista. Kahdeksassa vastauksessa annettiin lapsille mahdollisuuksia soittaa ja laulaa halutesaan. Lasten annettiin myös itse keksiä lauluja ja valita yhdessä laulettavia lauluja. Yksi perhepäivähoitaja vastasi antaneensa lasten *”soittaa sähköurkuja usein ja rytmi-*

kapulat ovat päivittäin käytössä”. Lasten luovalle esiintymiselle annettiin mahdollisuuksia, esimerkiksi: *”lapset esittävät vuorotellen omia laulujaan”* sekä *”lapset kehittävät omia soittimia ja laulavat usein”*. Yhdessä vastauksessa perhepäivähoitaja antoi lasten *”opetella itsenäisesti. Kehun lauluja sekä soittamista kun se onnistuu”*. Neljässä vastauksessa oli tuokiot ja laululeikit. Tuokioilla käytettiin soittimia ja lapsilta kyseltiin heidän lempilaulujaan tai sitä, mitä he halusivat laulaa. Laululeikeissä lapset saivat *”tuottaa musiikkia laulamalla mukana, taputtamalla tai tömistämällä ym. sekä soittamalla”*. Viidessä vastauksessa oli lasten kuunteleminen, innostaminen, kannustaminen, kehuminen, taputtaminen sekä laulamaan pyytäminen ja kiittäminen.

Musiikin merkitys lapselle

Koulutuspäivässä mukana olleista perhepäivähoitajista 14 vastasi kysymykseen, mitä musiikin käyttö heidän mielestään merkitsee lapselle. Jäljelle jäävät kaksi olivat pyyhkineet vastauksensa pois. Musiikki iloa, nautintoa, riemua tai elämyksiä tuottavana mainittiin viiden perhepäivähoitajan vastauksissa. Näiden lisäksi kahdessa vastauksessa mainittiin tunteet. Tunteiden näkymiseen vaikutti, oliko musiikki iloista vai surullista. Yhden perhepäivähoitajan vastauksen mukaan musiikki tuki lapsen itseilmaisua, toisen mukaan torjui ja lievitti lapsen estoja. Musiikki mainittiin mukavana yhdessä olemisena ja tekemisenä kolmessa vastauksessa. Kahden vastauksen mukaan lapset pitivät musiikista kovasti. Yhdessä vastauksessa musiikki oli luovaa ja hauskaa toimintaa sekä sai lapset mukaansa. Musiikki lasta rauhoittavana tai rentouttavana mainittiin kuudessa vastauksessa, joista yhdessä oli lisätty, että musiikkiliikunnalla tai tanssilla sai ylimääräisen energian pois. Yhdessä näistä kuudesta vastauksesta oli lisäksi se, että rauhoittumisen kautta lapset kuuntelivat paremmin. Toisessa oli rauhoittumisen lisäksi toimintaan keskittyminen.

Rytmin oppiminen, rytmitajun ja rytmiikan kehittyminen mainittiin viidessä vastauksessa. Yhteen näistä viidestä vastauksesta oli kirjoitettu, että rytmi, sanat ja toistaminen tukivat lapsen kielellistä sekä fyysistä kehitystä. Muuten puhetta ja kieltä kehittävänä musiikki mainittiin kahdessa vastauksessa. Yhdessä vastauksessa oli, että musiikki kehittää aivoja. Lisäksi perhepäivähoitajien vastauksista kävi ilmi, että musiikki kehitti lapsen muistia, laulujen oppimista, luovuutta sekä yhteenkuuluvuutta. Lapset kiinnostuivat laulamisesta, lauloivat ja leikkivät musiikin tahdissa sekä osa lapsista

lauloi ”*omia aikojaan*”. Musiikki oli motivoivaa ja sen kautta oppi kuuntelemaan erilaisia ääniä.

Musiikin vaikutus lapsen tunteisiin

Perhepäivähoitajista 13 oli vastannut kysymykseen, miten musiikki vaikuttaa lapsen tunteisiin. Kymmenessä vastauksessa ilmeni musiikin vaikutus lapsiin rauhoittavasti. Hidastempoinen tai rauhallinen musiikki tai laulu rauhoitti lapsia. Rauhoittumisesta esimerkkejä oli: päiväunille meno, ”*lapsi rauhoittuu, jos on esim. pahalla päällä tai kiukkuinen niin tulee iloiseksi*”, väsyneet ja vilkkaat lapset, lapsi pysähtyi kuuntelemaan, ”*jos lapsi ei tykkää pukemisesta ja alat laulamaan hänelle hän yleensä rauhoittuu*”. Laulu rauhoitti ja auttoi unohtamaan mielihahan perhepäivähoitajan esimerkissä, jossa yksivuotias oli tuotu hoitoon ja äiti lähdössä. Perhepäivähoitaja lauloi, lapsi unohti itkun ja alkoi leikkiä. ”*Lapsi on yleensä iloisempi kuullessaan musiikkia.*” Tämän lisäksi neljässä vastauksessa oli iloisen musiikin tai hauskan laulun vaikutuksesta lasten iloisuuteen ja riehakkuuteen sekä nauramiseen ja tanssimiseen. Iloinen laulu saattoi myös saada harmistuneen lapsen hyvälle mielelle.

Musiikin vaikutuksesta oli lisäksi vastattu: ”*Musiikki vaikuttaa erilailla erilaisiin lapsiin*” ja helpottaa tunteiden esiin tuomista. Vastausten mukaan musiikki sai lapset avautumaan, syrjään vetäytynyt lapsi tuli musiikin avulla paremmin toimintaan mukaan sekä turhautunut, toisia kiusaava lapsi alkoi tanssia. Laulun sanat olivat yhden perhepäivähoitajan vastauksen mukaan alkaneet itkettää lasta, joka oli sanonut: ”*Onpa surullinen laulu, mua itkettää*”. Yksi perhepäivähoitajista oli huomannut, että kun lapset olivat hyvällä tuulella tai keskittyneitä johonkin tekemiseen, he ”*alkavat useimmiten lauleskelemaan tai hyräilemään jotain laulua. Ja ei pelkästään lastenlauluja vaan esim. television mainospätkiä tai mitä ovat radiosta kuulleet*”.

Puheen ja kielen kehittymisen tukeminen musiikin avulla.

Viimeiseen kysymykseen vastasi 14 perhepäivähoitajaa. Sanavaraston kasvaminen ja uusien sanojen oppiminen musiikin avulla mainittiin seitsemässä vastauksessa. Muita matkimalla lapsi oppi paremmin sanoja sekä mahdollisesti ”*englantiakin jos laulaa sillä kielellä vaikka onnittelulaulun*”. Kuudessa vastauksessa musiikki tai laulaminen tuki puheen kehittymistä tai oppimista. ”*Sanat jäävät helposti mieleen. Kaikki sihinät ja suhinat ovat hyvää suujumppaa.*” Lapsi kuunteli laulun sanoja ja pienikin lapsi yrit-

ti laulaa mukana sekä oppi helpon tai tutun laulun kautta puhumaan: *”Rytmi auttaa puheen kehityksessä.”* Musiikki tuki ääntämistä kolmessa vastauksessa: *”helpot tois-tot auttavat muodostamaan äänteitä ja kirjaimia”*. Vastausten mukaan musiikki oli myös tärkeää puheen ja kielen oppimisessa. Musiikki tuki monipuolisesti ja sen avulla oppi puheen ja laulun erot. Yhdessä vastauksessa oli seuraava esimerkki: *”4v. musi-kaallinen fas. lapsi taputti ja jokelsi musiikin tahdissa”*.

8 POHDINTA

Tulosten pohdintaa

Kyselylomakkeiden mukaan kaikki 16 koulutuspäivään osallistunut perhepäivähoitaja käytti musiikkia perhepäivähoidon aikana. Perhepäivähoidon musiikkikasvatukseen kuului musiikin kuuntelu, soittaminen, laulaminen, tanssiminen, musiikin integroiminen ja mahdollisuuksien mukaan myös elämykset elävästä musiikista eri tilanteissa. Musiikkia perhepäivähoitajat käyttivät varsinaisten musiikkituokioiden lisäksi ulkoillessa ja spontaanisti arjen eri tilanteissa. Kyselylomakkeiden perusteella perhepäivähoitajat käyttivät musiikkia lasten kanssa luontevasti eri tilanteissa. He yhdistivät musiikkia muuhun toimintaan. Musiikkikasvatuksen liittäminen arjen eri tilanteisiin ja musiikin integroiminen muun muassa liikuntaan onkin tärkeää alle kolmevuotiailla.

Kyselylomakkeiden mukaan perhepäivähoitajat käyttivät musiikkia myös erilaisissa perushoitotilanteissa, mutta koulutuspäivänä asiasta keskustellessa ei kovin montaa esimerkkiä tullut esille. Esimerkkeinä mainittiin ainoastaan nukuttamisen yhteydessä perhepäivähoitajien käyttäneen rauhallista musiikkia tai laulaneen unilauluja itse. Kyselylomakkeiden perusteella musiikki toimi helpottavana tekijänä perushoitotilanteissa, esimerkiksi vaipan vaihdossa. Laulua ja musiikkia olisi hyvä käyttää jokapäiväisesti niin perushoitotilanteissa kuin muissakin arjen tilanteissa. Kyselylomakkeiden mukaan musiikki toimi hyvänä lohduttajana ja helpotti eroahdistusta. Laulun ja rauhallisen musiikin avulla voikin rauhoittaa itkevää lasta tai auttaa lasta nukahtamaan. Musiikki voi helpottaa eroahdistusta varsinkin, jos se muistuttaa lapsen omasta kodista ja vanhemmista. Musiikin kautta lapsi siirtyy mielihyvän kokemuksiin ja keskittyy muuhun toimintaan ja eroahdistus helpottaa.

Kyselylomakkeiden mukaan lapset kuuntelivat mielellään perhepäivähoitajan laulua tai muuta musiikkia. Useat perhepäivähoitajat opettelivat kyselylomakkeiden mukaan

lauluja ulkoa, jotta voivat paremmin opettaa lapsille ja osallistua itsekin toimintaan. Kyselylomakkeiden perusteella osa perhepäivähoitajista keksi myös itse lauluja. Lasten myös vastattiin keksivän itse lauluja, laulelevan omiaan sekä perhepäivähoitajan aiemmin laulamia lauluja. Perhepäivähoitajien kokemuksista ilmenevät lasten spontaanit laulut. Lapsi on ensin kuunnellut perhepäivähoitajan laulua ja sitten itseksensä jäljittelee ja muokkailee sitä. Lapsi laulelee luontevasti, jos hänen ympäristössään on laulettu. Kyselylomakkeiden perusteella perhepäivähoitajat kannustivat ja antoivat mahdollisuuksia lasten omille, spontaaneille lauluille. He tukivat lapsen omaa musiikin tuottamista kuuntelemalla, innostamalla, kannustamalla ja kehumalla.

Kyselylomakkeiden perusteella perhepäivähoitajilla oli käytössään erilaisia soittimia. Koulutuspäivän askarteluun liittyneen palautteen mukaan he saivat kuitenkin paljon uusia ideoita itse soittimien askarteluun. Askarteluohjeet koulutuspäivänä askarrelluista soittimista ovat liitteenä 4.

Kyselylomakkeiden mukaan perhepäivähoitajien mielestä musiikki merkitsi lapselle iloa, nautintoa, riemua, elämyksiä ja vaikutti tunteiden näkymiseen. Useimmiten lapset reagoivat musiikkiin ilolla eri tilanteissa. Musiikki tuki lapsen itseilmaisua ja lievitti lapsen estoja. Se vaikuttaa tunteisiin, muistiin ja ajatteluun. Musiikki on yksilöllinen kokemus, ja sen avulla lapsi voi käsitellä ja näyttää erilaisia tunteita. Se mahdollistaa lapselle elämyksiä varhaiskasvatuksessa ja luo iloa sekä mielihyvää. Musiikin avulla lapsi voi ilmaista itseään ja tunteitaan. Musiikin vaikutus yksilöllisesti jokaiseen lapseen tuli esiin yhden perhepäivähoitajan vastauksesta kyselylomakkeeseen. Musiikki helpotti tunteiden näyttämistä, iloinen musiikki ilahdutti lapsia ja surullinen suretti. Samalla tavoin myös rauhallinen musiikki rauhoitti lapsia, mutta rytmikkään musiikin avulla saattoi myös purkaa ylimääräistä energiaa. Koulutuspäivänä tunteista puhuttaessa perhepäivähoitajien mieliin nousi esimerkkimusiikkeja tunteisiin vaikuttaneista musiikeista. Saimme hyvin keskustelua aikaan musiikin vahvasta vaikutuksesta niin positiivisiin kuin negatiivisiinkin tunteisiin. Mielikuvituksesta puhuttuani kuuntelimme musiikin, joka vaikutti yhteen perhepäivähoitajaan hyvin vahvasti. Tämä on minusta loistava esimerkki siitä, miten vahvasti musiikki todella voi vaikuttaa ihmisen tunteisiin, ja kuinka yksilöllinen kokemus musiikki on.

Musiikki oli kyselylomakkeiden mukaan mukavaa yhdessä tekemistä, luovaa ja hauskaa toimintaa sekä mielekästä lapsille. Se myös kehitti luovuutta. Musiikki nostaakin

erilaisia mielikuvia esiin ja sen kautta lapsi voi eläytyä joksikin, mikä ei todellisuudessa olisi mahdollista. Perhepäivähoitajat antoivat tilaa lasten omalle luovuudelle kyselylomakkeiden mukaan.

Kyselylomakkeiden mukaan musiikki kehitti lapsen aivoja, muistia, puhetta ja kieltä, laulujen oppimista sekä yhteenkuuluvuutta. Rytmien oppiminen, sanat ja toisto tukivat lapsen kielellistä ja fyysistä kehitystä. Musiikki tukee lapsen puheen ja kielen kehitystä musiikin ja kielen yhteisten elementtien kautta. Lapsi oppii havainnoimaan, tunnistamaan ja nimeämään erilaisia ääniä musiikillisten äänileikkien ja tutkimisen kautta. Rytmien harjoittaminen auttaa lasta puheen ja kielen hahmottamisessa ja jäsentämisessä. Perhepäivähoitajien mielestä musiikki ja rytmi tukivat lasten sanavaraston kasvua, ääntämistä, puheen ja kielen kehitystä. Kyselylomakkeiden vastausten perusteella musiikki oli tärkeää puheen ja kielen oppimisessa.

Oppimisen kannalta merkittäviä asioita ovat positiivinen ilmapiiri ja vuorovaikutus sekä osoitukset onnistumisen ja oppimisen kokemuksista. Lapselle musiikki on leikin ja fantasian tila, joka ravitsee erilaisia ajatteluprosesseja. Lapsi oppii luontaisesti leikkiessään, ja musiikin kautta syntyy mielihyvän kokemuksia, jotka ovat merkittäviä lapsen kasville. Musiikin avulla lapsi oppii omasta kulttuuristaan sekä toisten arvostamista ja hyväksymistä. Aikuisen on tärkeää rakentaa varhaista vuorovaikutussuhdetta lapsiin musiikin ja kielen avulla leikinomaisesti.

Kyselylomakkeiden mukaan lapset kuuntelivat ja keskittyivät musiikin avulla paremmin. Musiikki oli motivoivaa ja sen kautta oppi kuuntelemaan erilaisia ääniä. Kuuntelemalla lapsi oppii havaitsemaan erilaisia ääniä ja kuuntelemaan hiljaisuutta sekä nauttimaan siitä. Hiljaisuus opettaa lasta kuuntelemaan ja hiljaisten hetkien rakentaminen päivittäin on tärkeä osa musiikkikasvatusta.

Parkanolaisten perhepäivähoitajien vastauksissa oli paljon samankaltaisuutta. Sen perusteella voisi väittää tulosten pysyvän samankaltaisina, vaikka tutkimus tehtäisiin perhepäivähoitajille toisella puolella Suomea. Tutkimus on yleistettävissä, koska sen voisi tehdä millä tahansa paikkakunnalla tai muulla varhaiskasvatuksen alueella, kuten päiväkodissa.

Koulutuspäivän itsearviointi

Paineensietokyky oli koetuksella ennen koulutuspäivää. Yritin valmistella teoriaa ja musiikkia sekä suunnitella, missä järjestyksessä tehtäisiin mitään. Kuitenkin tuntui, etten ole ollenkaan valmistautunut koulutuspäivää varten. Koulutuspäivän aamuna en tuntenut oloani ollenkaan valmiiksi, olin nukkunut huonosti, stressaantunut ja jännittynyt.

Menin aamulla kahdeksalta valmistelemaan tiloja. Toimeksiantaja tuli samaan aikaan valmistelemaan kahvitusta ja olemaan ajoissa perhepäivähoitajia vastassa. Toimeksiantajalla oli mukanaan tulostettuna tekemäni PowerPoint-diat (liite 3) ja kyselylomakkeet (liite 2). Hänellä ei ollut mukanaan laulun sanoja, mikä harmitti minua. Olin itse lähettänyt laulujen sanat (liite 1) tiedostona toimeksiantajalle edellisenä päivänä hänen jo lähdettyä töistä, enkä ollut ymmärtänyt itse tulostaa niitä, jotta ne olisi voitu päiväkodissa kopioida kaikille. Unohdin myös mainita asiasta aluksi perhepäivähoitajille. Yksi perhepäivähoitajista tulikin myöhemmin minulta kysymään, olisiko mahdollista saada lauluihin sanat. Samalla hän sanoi, että olin valinnut kivoja ja helppoja lauluja. Pahoittelin, että he saavat laulun sanat vasta jälkeinpäin. Kuitenkin näytin kaikille kirjan, josta olin suurimman osan lauluista valinnut.

Jatkossa samankaltaista koulutustilaisuutta varten aion tulostaa kaikesta käytettävästä materiaalista itselleni varmuuden vuoksi ainakin yhden kappaleet. Niistä voisi sitten tarvittaessa koulutuspäivän alussa tulostaa kopiot kaikille. Laulujen sanat olivat niin suuressa osassa koulutuksessa, että ne olisivat pitäneet olla mukana.

Päätimme toimeksiantajan kanssa yhden tilan olevan askarteluja varten, jotta ei olisi niin paljon jälkiä siivottavana päivän loputtua. Musiikkimaalausta varten laitoin jo aamulla pöydille suojaimet ja jokaiselle paikalle paperit valmiiksi. Sormivärit odottivat kippojen kanssa toisella pöydällä. Ne tarvitsisi enää laittaa kippoihin ja pöytiin musiikkimaalauksen alettua. Soittimien askartelua varten keräämäni askartelutarvikkeet olin laittanut yhteen nurkkaan, jotta ne voisi siitä helposti vain levittää.

Jännitykseni kasvoi, kun perhepäivähoitajat alkoivat tulla paikalle. Toimeksiantaja keskusteli heidän kanssaan rennosti työasioista. Hänen rento asenteensa osittain alkoi tarttua minuunkin, enkä jännittänyt enää ihan niin paljon.

Minua harmitti erittäin paljon, että musiikit tulivat vain tietokoneelta, eikä äänenlaatu ollut kehuttava. Pahoittelin perhepäivähoitajille ennen ensimmäistä laulua, että musiikki tulee vain tietokoneelta, mutta ei se tuntunut heitä häiritsevän. Tarkoitukseni oli ensin kuunteluttaa kappale ja sitten laulaa se yhdessä kolmeen kertaan. Se alkoi tuntua minusta hieman turhauttavalta, enkä osannut nähdä perhepäivähoitajista heidän viireystilaansa kappaleiden useaan toistamiseen. Kuitenkin toisto olisi tärkeää lapsillekin uutta laulua opetettaessa, joten toistimme jokaisen laulun vähintään kaksi kertaa laulaen.

Kertoessani perhepäivähoitajille musiikkimaalauksen tapahtuvan sormiväreillä, he vaikuttivat hieman vaivautuneilta. Kuitenkin kaikki osallistuivat aktiivisesti mukaan. Musiikin alkaessa jokainen laittoi sormensa värikippeihin maalatakseen paperille. He maalasivat innostuneesti ja nopeasti. Musiikin jatkuttua kuulin yhden perhepäivähoitajan naurahtavan: ”Ai vielä se jatkuu!” Kaikki olivat jo saaneet maalauksensa valmiiksi ja ehkä hieman väkisin lisäsivät väriä reunoille ja sinne missä vaan sattui vapaata tilaa olevan. Sanoin heille, ettei ollut vielä mikään kiire lopettaa, mutta valmiit voivat mennä pesemään käsiään. Minusta oli mukava, että perhepäivähoitajat pitivät musiikkimaalauksesta sormivärein. Minua hieman arvelutti, suostuvatko he sotkemaan sormensa. Sen takia olin varautunut myös vesivärein. Onneksi kuitenkin kaikki käyttivät sormivärejä. Toivon, että jatkossa perhepäivähoitajakin käyttäisivät sormivärejä pienten lasten kanssa.

Mielikuvitus-osiossa käyttämäni musiikki oli ollut yhden perhepäivähoitajan mielestä ahdistava ja epämiellyttävä. Hänen kerrottuaan, miten musiikki oli häneen vaikuttanut, minua alkoi harmittaa, että olen musiikkivalinnallani aiheuttanut jollekin epämiellyttävää oloa päivänä, minkä oli tarkoitus olla mukava ja leppoisa. Kuitenkin asiaa hieman pohdittuani tajusin, että siinä on minusta erittäin hyvä esimerkki siitä, miten voimakkaasti musiikki voi vaikuttaa ihmiseen. Olenkin siis onnistunut musiikkivalinssani. Se yksi kappale kertoi minulle sen, kuinka yksilöllinen kokemus musiikki todella on. Yhtä alkaa ahdistaa, toista pelottaa ja kolmas löytää siitä jotain hauskaa. Se myös vaikutti tunteisiin vahvasti. Kyseisestä perhepäivähoitajasta kappale oli niin ahdistava, ettei hän voinut olla kuuntelemassa samaa kappaletta uudestaan.

Halusin, että päivä koostuisi monesta keskustelusta rennon ilmapiiriin ylläpitämiseksi. Keskustelut olivat hyvin lyhyitä, mutta olen tyytyväinen, että sain edes vähän herätel-

tyä keskustelua. Unohdin herättää keskustelua musiikin vaikutuksesta kielen kehitykseen. Toisaalta meillä olisi aikataulu mennyt vielä tiukemmalle, jos keskustelua olisi syntynyt. Kuitenkin olin kyselylomakkeessa jo kysynyt perhepäivähoitajilta heidän mielipiteitään musiikista lapsen puheen ja kielen kehityksen tukena. Perushoitotilanteista tuli esimerkkejä niin vähän perhepäivähoitajilta, että olisi kannattanut ottaa enemmän esimerkkejä siihen kohtaan. Kuitenkin minusta on hienoa, että he kertoivat itse kokeneensa sen, että musiikilla ja laululla voi helpottaa arjen toimintatilanteita. Sen perusteella uskoisin heillä olevan muun muassa laulumateriaalia perushoitotilanteisiin. He eivät vain tuoneet esimerkkejään esille.

Perhepäivähoitajat askartelivat innoissaan useitakin soittimia. Olin ajatellut, että kertoisin, miten olen tehnyt malliesimerkit. Ei minun kuitenkaan tarvinnut, kun he tekivät ohjeiden avulla hyvää vauhtia erilaisia soittimia. Silloin tällöin joku kysyi jotain. Perhepäivähoitajat tekivät paljon erilaisia soittimia, olisi ollut mukava ottaa valokuva niistä. Harmikseni kamera oli kuitenkin jäänyt kotiin.

Perhepäivähoitajat osallistuivat aika hyvin laulamiseen. Hiljaa, mutta kaikki lauloivat. Ymmärrettävästi on vaikeaa laulaa mukana ilman sanoja uusia lauluja. Olen tyytyväinen perhepäivähoitajien aktiiviseen osallistumiseen. Olen erittäin ylpeä itsestäni sen takia, että uskalsin laulaa muiden kuullen. Se oli minulle suuri henkilökohtainen kynys. Onneksi pienessä kiireessä en ehtinyt ymmärtää sitä, että lauloin loppulaulua yksinäni muille.

Ajankäyttö oli erittäin onnistunut. Aloitimme tasan yhdeksältä ja lopetimme aika tarkasti kello 12.30. Hieman kahvitauon jälkeen ajattelin, että päivään oli sittenkin varattu liikaa aikaa, ja mietin millä saisin ajan kulumaan. Kuitenkin soitinten askartelussa meni hyvin aikaa ja jouduinkin hieman kutistamaan ohjelmaa lopusta.

Sain pääosin positiivista palautetta. Perhepäivähoitajat kokivat koulutuspäivän mukavana, mielenkiintoisena ja monipuolisena. Olin onnistunut löytämään juuri perhepäivähoidon pienille lapsille sopivia ja kivoja esimerkkejä. Perhepäivähoitajien palautteista näkyikin, että he saivat työhönsä uusia ideoita, jotka sopivat pienille lapsille. Yhdestä palautteesta esille tuli myös se, että olin onnistunut suunnittelemaan koulutuspäivän perhepäivähoitoikäisten lasten näkökulmasta. Sain perhepäivähoitajat miettimään ja onnistuin muistuttamaan musiikin tärkeydestä lapsen kasvuun ja kehitykseen kokonaisvaltaisesti.

Ainoana kehitettävänä asiana palautteiden perusteella oli esittämiseni. Minua jännitti erittäin paljon kertoa teoriasta perhepäivähoitajille ja siksi kai tukeuduinkin liikaa papereihini. Tiedostin itsekin sen, että luin liikaa suoraan paperista, enkä varsinaisesti kertonut asiaa itse. Ymmärrän sen, mikä palautteessakin ilmeni, että on puuduttavaa kuunnella, kun toinen vaan lukee suoraan papereista. Siinä olisi minulla paljon kehitettävää. Yhdessä palautteessa ilmeni se, että vastaaja olisi halunnut ehtiä kirjoittaa muistiinpanoja, mutta olin puhunut liian nopeasti. Tämän palautteen ajattelen posititiivisena, koska sen kautta koen onnistuneeni valitsemaan koulutuspäivään tärkeitä ja ehkä uusiakin asioita musiikkikasvatuksesta.

Olen vasta urani alussa kouluttajana. En ollut koskaan aiemmin ohjannut aikuisryhmää, tässä tapauksessa oman alansa asiantuntijoita, kokeneita kasvattajia. En ollut aiemmin pitänyt minkäänlaista koulutustakaan. Papereistani suoraan lukeminen toi turvallisuutta minulle. Jatkossa täytyy muistaa, että esitys ja osallistujien mielenkiinnon ylläpitäminen voi kärsiä lukemalla suoraan papereista. Voisin siis tulevaisuudessa pitää samankaltaisen tilaisuuden, mutta panostaa rentouteen ja ilmaisuun.

Kokonaisuudesta

Onnistuin työssäni selvittämään, mitä musiikkikasvatus perhepäivähoidossa tarkoittaa sekä musiikkikasvatuksen merkityksiä yhdestä kolmevuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Perhepäivähoitajien palautteiden mukaan onnistuin myös lisäämään heidän tietämystään ja ainakin muistuttamaan musiikin tärkeydestä sekä antamaan uusia ideoita.

Opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuudessaan stressaava kokemus. Kirjoittamisen aloittaminen oli vaikeaa. Aluksi tuntui, ettei materiaalia löydy mistään ja seuraavaksi sitä olikin tarjolla jo aivan liikaa. Erilaisia hyviä ideoita toiminnallista osuutta varten tuli mieleen vähän väliä teoreettisen viitekehyksen kirjoittamisvaiheessa. Oli hyvä, että aihe rajattiin opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa yhdestä kolmevuotiaisiin lapsiin perhepäivähoidossa, koska muuten työ olisi laajentunut vielä suuremmaksi.

Tuleviin opinnäytetöihin ideoita voisi olla lorut ja riimit perhepäivähoidossa tai muuten varhaiskasvatuksessa. Myös musiikkikasvatus tai muu taidekasvatus eri ikäryhmillä olisi hyvä tutkimusaihe. Tarkoitin siis ihan eri-ikäisiä lapsia, mutta myös nuoria ja vanhuksia. Mikä tahansa asiakasryhmä sopisi tutkimusaiheeksi yhdessä musiikki- tai

muun taidekasvatuksen kanssa. Musiikkikasvatuksesta tai muusta taidekasvatuksesta olisi varmasti paljon tutkittavaa erityislasten ja -nuorten, vammaisten tai päihde- ja mielenterveyskuntoutujien kanssa.

LÄHTEET

Alppi, J. Sähköpostitiedoksianto 1.8.2012. Parkano: Parkanon kaupunki.

Asetus lasten päivähoidosta. 239/1973.

Fredrikson, M. 2009. Alle kolmevuotiaan musiikilliset kontekstit. Teoksessa: Louhi-vuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME ry. Vaasa: Ykkös-Offset Oy, s. 131 - 137.

Haaja, R. Tekstiviestitiedoksianto 15.8.2012. Kouvola: musiikkipedagogi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.

Häkkä, A. 2006. Taide ja taitokasvatus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi: lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, s. 251 - 286.

Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito: Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: WS Bookwell Oy.

Kuokkanen, H. 2006. Kasvatus ja varhaiskasvatus. Teoksessa: Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi: lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, s. 9 - 64.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973.

Milanov, R. & Korhonen R. 2010. Musiikin harrastaminen ja lukemisvalmiudet. Teoksessa: Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J.-A. (toim.) Pienet oppimassa: kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos. Turku: Uniprint, s. 65 - 71.

Niland, A. 2009. The Power of Musical Play: The Value of Play-Based, Child-Centered Curriculum in Early Childhood Music Education. *General Music Today*; Fall 2009, Vol. 23 Issue 1, p17-21, 5p. Ebsco-tietokanta.

Nivalainen, K. 2007. Kehittyvä perhepäivähoito: Ideoita toiminnan suunnitteluun perhepäivähoidossa. Hyvinkää: Edufin oy.

Opetushallitus. 2006. Näyttötutkinnon perusteet: Perhepäivähoitajan ammattitutkinto. Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/111066_perhepaivahoitaja_ammattitutkinto.pdf. [viitattu 25.6.2012].

Paananen, P. 2009. Musiikillinen kyky, kehitysvaiheet ja yksilöllisyys. Teoksessa: Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) *Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME ry. Vaasa: Ykkös-Offset Oy, s. 139 - 155.

Paasolainen, T. 2009. Pienestä laulusta iso ilo: uusia lastenlauluja: virikkeitä musiikkihetken suunnitteluun. Vantaa: Printel.

Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana Suomalaista päivähoitojärjestelmää. Teoksessa: Alho-Kivi, H. & Keskinen, S. (toim.) *Kodissa vaan ei kotona: perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä*. Helsinki: Tammi, s. 13 - 35.

Puurula, A. 2001. Lapsi ympäristönsä peilinä: Alle 3-vuotiaiden lasten integroitu taidekasvatus. Teoksessa: Karppinen, S., Puurula, A., Ruokonen, I. & Huisman, T. (toim.) *Elämysten alkupoluilla: lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, s. 85 - 94.

Ruokonen, I. 2001. Musiikki lapsen minuuden vahvistajana ja maailman rakentajana. Teoksessa: Karppinen, S., Puurula, A., Ruokonen, I. & Huisman, T. (toim.) *Elämysten alkupoluilla: lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. 2. painos Helsinki: Finn Lectura, s. 73 - 83.

Ruokonen, I. 2006. Taide lapsen elämänilmauksena. Teoksessa: Tarkkonen, T. & Sassi, P. (toim.) Lapsi ja taide: puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura, s. 11 - 19.

Ruokonen I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa: Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, s. 22 - 29.

Ruokonen, I. 2011a. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 122 - 135.

Ruokonen, I. 2011b. Musiikin monet kielet. Teoksessa: Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, s. 62 - 69.

Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa: Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, s. 10 - 15.

Sinkkonen, J. 2001. Vauvasta leikki-ikäiseksi – Lapsen kehitys kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana. Teoksessa: Karppinen, S., Puurula, A., Ruokonen, I. & Huisman, T. (toim.) Elämysten alkupoluilla: lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura, s. 13 - 19.

Sinkkonen, J. 2009. Musiikki – yhtä aikaa yksilöllistä ja jaettua. Teoksessa: Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME ry. Vaasa: Ykkös-Offset Oy, s. 289 - 297.

Siren-Tiusanen, H. 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa: Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. (toim.) Pienet päivähoidossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, s. 15 - 31.

Tiusanen, E. 2001. Musiikkikasvatus alle kolmivuotiailla. Teoksessa: Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. (toim.) Pienet päivähoitossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, s. 179 - 196.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Verkkojulkaisu saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066> [viitattu 7.11.2012].

Vilkka, H. 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö. Saatavissa: http://vilkka.fi/hanna/Toiminnallinen_ont.pdf [viitattu 20.12.2012].

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1. - 2. painos. Helsinki: Tammi.

Väisänen, T. 2007. Ryhmis: ryhmäperhepäivähoito tänään. Helsinki: Tammi.

Hyvää huomenta

Hyvää huomenta,
hyvää huomenta!
Taas uusi päivä edessä meille,
hyvää huomenta!

Alkulaulu 2

Nyt alkaa, nyt se alkaa,
meillä aika aamupiirin on.
;;Me katsellaan ja me kuunnellaan,
mitä tänään me puuhaillaan.;;

Tunteita

1. Ai, ai, ai kun kiukuttaa,
kamalasti kiukuttaa,
kun olen vihainen,
kun olen vihainen | 2. Ai, ai, ai kun naurattaa,
hymyilyttää, naurattaa,
kun olen iloinen,
kun olen iloinen. | 3. Ai, ai, ai kun itkettää,
helpota ei suru tää,
kun olen surullinen,
kun olen surullinen. |
|---|---|---|

Tule lähelle

Tule lähelle vaan,
sua halata saan.
Ota syliisi sun,
oothan ystävä mun.

Mä olen pupu

1. Mä olen pupu ja tykkään porkkanasta,
olen pupu ja tykkään porkkanasta,
olen pupu ja tykkään porkkanasta.
Nami nami NAM NAM! Mä sitä rouskutan. | Käsistä korvat ja nyökytellään /
hyppely

Vatsalle taputus |
| 2. Mä olen karhu ja tykkään mustikasta,
olen karhu ja tykkään mustikasta,
olen karhu ja tykkään mustikasta.
Nami nami NAM NAM! Mä niitä maiskutan. | Tömistys jaloilla / karhukävely

Vatsalle taputus |
| 3. Mä olen possu ja tykkään perunasta,
olen possu ja tykkään perunasta,
olen possu ja tykkään perunasta.
Nami nami NAM NAM! Mä niitä mussutan. | Taputus rintaan / konttaus

Vatsalle taputus |

Taputus kun alkaa

1. Taputus kun alkaa tap, tap, tap,
taputa myös jalkaa tap, tap, tap.
Uudestaan voit alkaa tap, tap, tap,
taputa myös jalkaa tap, tap, tap.	2. Tömistys kun alkaa töms, töms, töms,
tömisytä jalkaa töms, töms, töms.
Uudestaan voit alkaa töms, töms, töms,
tömisytä jalkaa töms, töms, töms.
2. Kuiskutus kun alkaa shh, shh, shh,
puhalletaan ilmaan shh, shh, shh.
Uudestaan voit alkaa shh, shh, shh,
Nyt on aika lopettaa!	

Vessalaulu

Pii, pii, pissa,
pissa se tulla sohottelee.
Pii, pii, pissa,
pissa se tulee sohottaen

Unikeiju

1. Unikeiju hiljaa lentää
läpi mustan yön.
Kun lapset nukkuu unipölyyn,
hän on tehnyt työn.

2. Unikeiju hiljaa lentää,
kohta aamuun jää.
Kun herää toiset uuteen
aamuun, nukkumaan hän jää.

Loppulaulu

Hei vaan kaikille, oli mukavaa.
Kiitän sinua, kiitän minua!
Muistot mukavat taskuun talletan,
se lahja on verraton,
ensi kerralla kohdatessa
taas leikit uudet on!

Laulujen lähteet:

Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Paasolainen, T. 2009. Pienestä laulusta iso ilo: uusia lastenlauluja: virikkeitä musiikkihetken suunnitteluun. Vantaa: Printel.

Vannasmaa, P., Luukkainen, M., Heinilä, S. & Vuoti, P. 2008. Maharumpu: lauluja, loruja ja sävelmiä arjen hetkiin. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

1. Käytätkö musiikkia perhepäivähoidon aikana? (Ympyröi vaihtoehto)

KYLLÄ

EI

Seuraavissa kysymyksissä voit valita useamman vaihtoehdon.

2. Miten järjestät musiikkia osaksi lasten päivää?

a. erillisissä musiikkituokioissa

b. musiikin kuuntelu

c. soittaminen

d. laulaminen

e. tanssiminen

f. musiikkileikit

g. muun tahon järjestämä konsertti tai muu musiikillinen tapahtuma, minkälainen /

kenen? _____

h. musiikkimaalaus

i. musiikkiliikunta

j. muuten, miten? _____

3. Missä tilanteissa käytät musiikkia?

a. perushoitotilanteissa (ruokailu, pukeminen, nukuttaminen, vaipan vaihto, ym.)

b. ulkona ollessa, kerro esimerkki: _____

c. erillisissä musiikkituokioissa

d. spontaanisti, hetken mielihohteesta

e. muuten, miten? _____

4. Mistä otat käyttämäsi laulut, leikit, ym. musiikin?

a. erilaiset laulukirjat / musiikkikirjat / ym. materiaali

b. keksit niitä itse

c. lapset keksivät lauluja itse

d. muu, mikä? _____

5. Laulatko suoraan kirjasta ja/ tai opetteletko niitä ulkoa? Miksi? _____

6. Minkälaisia soittimia teillä on käytössänne? _____

7. Mitä musiikin käyttö mielestäsi merkitsee lapselle? _____

8. Miten lapset reagoivat musiikkiin seuraavissa tilanteissa:

a. musiikkituokioissa _____

b. perushoitotilanteissa _____

c. ulkona ollessa _____

d. spontaaneissa tilanteissa _____

e. hoitajan yksin laulamiseen _____

f. musiikin kuunteluun _____

9. Miten tuet lapsen omaa musiikin tuottamista (laulaminen, soittaminen)? _____

10. Miten sinun mielestäsi musiikki vaikuttaa lapsen tunteisiin? Kerro myös esimerkki.

11. Miten sinun mielestäsi musiikki tukee lapsen puheen ja kielen kehitystä? Kerro esimerkki.

KIITOS VASTAUKSISTASI!

1 - 3-vuotiaiden musiikkikasvatus perhepäivähoidossa

Pirjo Penttilä

12.1.2013

aikataulu

- Kyselylomakkeen täyttäminen n. 20 min.
- Musiikkikasvatuksesta
- Musiikin integroiminen
- Musiikin vaikutus tunteisiin
- Mielikuvitus ja spontaanit laulut
- Ympäristön vaikutus
- Musiikki ja kielen kehitys
- Musiikin käyttö arjessa
- Yhteenveto
- Soittimien askartelu
- Palautetta päivästä
- Loppulaulu
- Kotiin n. klo 12.30

Musiikki on yksi taiteen muodoista

- Taide on mielihyvän ja ilon lähde. Sen avulla voi ilmaista itseään ja tunteitaan
- Lapsen kokonaisvaltainen musiikillinen toiminta hahmottaa lapsen asennoitumista
- Elämykset elävästä musiikista → eläytyminen, taidenautinnot, mielekkäät kokemukset
- Jokaisella oikeus omaan näkemykseen musiikista
- Lapsen luovuudelle tulee antaa tilaa

Kulttuuri

- Ympäristö luo kulttuurista ja paikallista identiteettiä
- Musiikin avulla lapsi oppii kulttuurille ominaisia piirteitä jäljittelemällä ja kokemuksensa kautta
- Musiikki tutustumiskohteena kokonaisvaltainen
- Lastenlaulut
- Eri kulttuureihin tutustuminen opettaa toisten arvostamista, maailmankuva avartuu

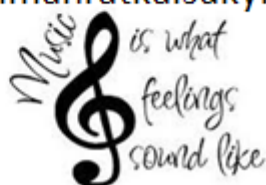
Musiikin integroiminen muuhun toimintaan

- Integroiminen = yhteen liittäminen, yhdistäminen
- Musiikki + kuvataide
- Musiikki + draama
- Musiikki + liikunta
- Musiikki + sadut
- Integroiminen innostaa lasta
- Musiikki + perushoitotilanteet
- Spontaanisti musiikkia arjen hoitotilanteisiin

Musiikin vaikutus tunteisiin

- Musiikki on yksilöllinen kokemus
- Musiikin avulla mahdollista kokea ja käsitellä erilaisia tunteita
- Musiikilliset vuorovaikutushetket luovat pohjaa empatian kehitykselle
- Musiikki voi olla empaattinen lohduttaja, se lisää voimavaroja ja ongelmanratkaisukykyä
- Itsetunto

Mielikuvitus

- Luovuus auttaa ymmärtämään muita
- Lapsi voi tasoittaa puutteitaan
- Mielihyvän kokemukset
- Ongelmanratkaisukyky
- Rohkaise lasta vapaaseen kuvitteluun ja liikkumiseen

Spontaanit laulut

Laulavasta sylistä nousee laulava lapsi

- Lapsi jäljittelee aikuisen laulua → aikuisen tärkeää laulaa lapselle!
- Helpot ja lyhyet laulut sekä toisto tärkeitä
- Lapsi laulelee omiaan yksin puuhaillessaan
- N. 1,5v. Sanattomuus, äänileikit ja kokeilut
- 2v. Saman sävelen toistot, yksinkertaiset laulut
- Spontaanit lauluimprovisaatiota tulee vaalia

Ympäristön vaikutus

- Oppimisympäristössä oltava tilaa lapsen luovuudelle → mahdollisuus kokea tunteita, onnistumisen kokemuksia ja elämyksiä
- Lapselle musiikki on leikkiä ja fantasiaa, mikä ravitsee tunnekokemuksia ja ajattelua
- Aikuisen rooli:
 - antaa lapselle erilaisia mahdollisuuksia musiikkiin
 - innostaa lasta luovuuteen
 - omaa laajan lauluvaraston

Musiikki tukee kielen kehitystä

- Musiikin ja kielen yhteisiä elementtejä, esim. äänen kesto ja taso, rytmi, melodia ym...
- Lapsi havainnoi ja tunnistaa erilaisia ääniä
- Äänten korkeuserojen erottaminen edellytys kielen oppimiselle
- Musiikki saa iloa aikaan, mikä edistää oppimista
- Äänten kesto ja rytmi auttavat puheen jäsentämisessä äänteisiin, tavuihin ja sanoihin
- Tavurytmejä harjoitetaan taputuksilla ja tömistyksillä

- Lapsen liikkuminen musiikin mukaan on luontaista → musiikkiliikunta
- Hiljaisuus
 - Rauhoittuminen ilman taustaärsykeitä
 - Melu rasittaa → hiljaisuus nautittavaa
 - Hiljaisia hetkiä päivittäin
 - Opettaa kuuntelemaan
- Aikuisen tärkeä rakentaa vuorovaikutussuhdetta lapsein musiikin ja kielen avulla leikinomaisesti
- Laulun avulla arkipäivän asioiden selittäminen

1-vuotias

- Yksilölliset erot suuria
- Energisiä ja uteliaita
- Leikin liikkeet oppii aikuista matkimalla
- Taputtaa käsiään reisiin ja yhteen, vaikka taputukset voivat olla vaikeita
- Jalkojen tömistäminen
- Eri kestoiset rytmit ja sävelkorkeudet melodiassa

2-vuotias

- Peilisolut
 - Aistiärsykkeiden takia lapsi seuraa toimintaa sivusta ja vasta sitten osallistuu itse.
 - Samaistuminen
- Musiikin eri osissa eri tehtävät
- Tärkeää motorinen liikkuminen, monipuolisuus ja vaihtelevuus
- Spontaanit laulut
- Eläytyminen ja itseilmaisu

3-vuotias

- Spontaanit laulut pitenevät
- Laulun riemu tärkeintä
- Lyhyet ja helpot laulut
- Arjen hetkissä voi laulaa samanaikaisesti
- Musiikin kuuntelu ja musiikkiliikunta
- Luovuuden tukeminen

Musiikin käyttö arjessa

- Musiikki luontevaksi osaksi lapsen päivää
- Lapsen kannustaminen itseilmaisuun ja omiin spontaaneihin lauluihin
- Toistuvuus ja säännönmukaisuus lisäävät turvallisuuden tunnetta

perushoitotilanteet
Musiikin käyttö arjessa

- Samoissa tilanteissa toistetaan samoja asioita
- Laulamisen yhdistäminen perushoittoon
- Kasvatuskumppanuus
 - Sama musiikki kotona ja hoidossa voi helpottaa eroahdistusta
- Odotustilanteet

tuokiot

Musiikin käyttö arjessa

- Tietty rakenne → oppiminen
- Vaihteleva ohjelma → kiinnostus
- Laululeikkejä, musiikkiliikuntaa, soittamista, musiikin kuuntelua ym..
- Tärkeintä lapsen onnistumisen kokemukset ja kokonaisvaltainen myönteinen kokemus
- Uuden laulun opettamisessa kaikulaulu ja toistaminen
- Hoitajan esimerkin näyttäminen tärkeää
- Laulun tultua tutuksi, voidaan lisätä leikkiä ja soittimia

Soittaminen

Musiikin käyttö arjessa

- Kehosoittaminen
- Rytmisoittimet helppokäyttöisiä
- Puiset soittimet
- Metalliset soittimet
- Kalvosoitimet
- Melodiasoitimet
- Erilaisia äänimaisemia luovat soittimet
- Itse tehdyt soittimet

Yhteenvetoa

- Yksilöllinen kokemus
- Musiikki lapselle leikkiä ja fantasiaa
- Musiikin avulla itseilmaisu, mielihyvä, onnistumisen kokemukset, elämykset, tunteiden kokeminen ja käsitteleminen
- Empatian kehitys ja eettinen kasvu
- Luovuus, mielikuvitus
- Musiikki lohduttaa, lisää voimavaroja, ongelmanratkaisutaitoja
- Edistää kielen kehitystä
- Musiikin integroiminen, musiikkiliikunta
- Helpot ja lyhyet laulut
- Toisto!
- Spontaanit laulut
- Hiljaiset hetket
- Kehittää tunne-elämää, sosiaalisia ja viestinnällisiä taitoja
- Musiikkikasvatus tukee lapsen kokonaiskehitystä, ja edistää oppimista
- Lapsi oppii aikuista jäljittelemällä → aikuisen laulu tärkeää

KAPULAT

Kepit

Lasten kanssa voi tehdä metsäretken, jolloin haetaan metsästä sopivia keppejä kapuloiksi. Hyvät kapulat saa myös vanhasta harjanvarresta sahaamalla, ja hiomalla päät sileiksi.

Sanomalehti-clavet

- ota iso sanomalehtiarkki, taita se kahtia = sivukoko
- taita sivu puoliksi = puolikas sivu
- taita puolikas sivu puoliksi = $\frac{1}{4}$ sivu
- rullaa tämä mahdollisimman tiiviiksi rullaksi ja kiinnitä kolmella teipillä

Ne voi myös päällystää kontaktimuovilla, jolloin voi antaa lapsille kahdenväriset clavet käsiin. Kapuloilla voidaan harjoitella koordinaatiota soittamalla ristiin. Jos esim. oikeassa kädessä on oranssi clave ja vasemmassa vihreä, se helpottaa kapulaleikkejä, joissa oikeat tai vasemmat puolet lyövät yhteen ristiin.

Sanomalehtikapulat ovat lempeä-ääniset, eikä soitto satu korviin. Niillä voi rytmittää kaikkia tuttuja lauluja.

Putket - Talouspaperirullan hylsy

Voidaan soittaa kapuloitten korvikkeena, eikä korviin satu. Putken voi päällystää erivärisin kontaktimuovein. Putkilla voidaan rytmittää kaikkia tuttuja lauluja. Soitto kohdistuu omiin polviin ja reisiin, mikä harjoittaa reisi-käsikoordinaatiota.

RUMMUT

Erilaisia rumpuja voi valmistaa erikokoisista pahvihylsyistä päällystämällä ne joko rumpukalvolla tai nahalla. Rummut voi kuvioida maalaamalla tai painamalla niihin erilaisia kuvioita. Rumpuina voivat toimia myös erilaiset kattilat, muovipurkit ja – kulhot sekä pahvipurkit kansineen tai ilman.

Peltipurkkirumpu

Materiaalina peltipurkki, voipaperia, sakset, liimaa ja koristelumateriaalia

Ensin leikataan voipaperista kolme samankokoista palasta, jotka ovat halkaisijaltaan suurempia kuin peltipurkin halkaisija. Palaset liimataan tiiviisti yksitellen päällekkäin peltipurkin avonaiseen puoleen rummulle kalvoksi. Koristellaan peltipurkin kyljet.

Kalvon voi tehdä myös esimerkiksi vanhasta kumihanskasta, jonka pingottaa purkin ympärille.

MALLETIT

Rumpukapulat saa tikuista, esim. jäätelötikuista tai riisipuikoista ja viinipullonkorkeista tai massapalloista.

MARAKASSIT

Erilaisia marakasseja voi tehdä muovipulloista, purkeista, tölkeistä ja rasioista täyttämällä ne esim. riisillä, hiekalla, helmillä, herneillä, makaronilla tai siemenillä. Eri materiaalien yhdistelmistä tulee erilaisia ääniä.

Hehkulamppuun voi teipata maalarinteipillä puisen varren ja päällystää sen paperimassalla (vähintään kahdeksan kerrosta paperia). Kuivumisen jälkeen se kopautetaan pöytää vasten, jolloin hehkulamppu rikkoutuu sisällä ja rahiseva soitin on valmis.

Wc-paperirullan hylsy

Wc-paperirullan hylsyn toinen pää peitetään pahvilla, paperilla tai kontaktimuovilla. Hylsyn sisään laitetaan riisiä, makaronia, herneitä, helmiä tai hiekkaa. Nyt myös hylsyn toinen pää peitetään pahvilla, paperilla tai kontaktimuovilla. Koristellaan hylsy.

Rytminmuna

Pääsiäismunan sisäisen muovimunan voi täyttää esim. hiekalla, herneillä tai riisillä ja liimata kiinni. Munan voi myös huovuttaa ja teipata sauman kiinni. Munan voi myös päällystää vanhalla sukalla.

KULKUSET

Nilkkaan tai ranteeseen voi tehdä kulkusrenkaan pujottamalla kulkusia kuminauhaan.

MUITA SOITTIMIA

Kantele maitopurkista

Materiaalina tyhjä maitopurkki, teippiä, kuminauhoja ja koristelumateriaalia

Tyhjän maitopurkin avonainen pää teipataan tukevasti kiinni. Maitopurkin kylkeen leikataan suuri aukko (jolloin saadaan maitopurkkiin kaikukoppa). Kuminauhoja laitetaan maitopurkkiin pituussuunnassa. Kuminauhojen kireyttä säätämällä vaikutetaan sointiin.

Erilaisista lasipurkeista ja –pulloista saa myös soittimia. Niihin voi laittaa sisälle mm. riisiä ja kansi päälle. Ne voivat myös olla avonaisia ja niihin voi puhalttaa (vettä voi olla pohjalla → tulee erilainen ääni). Tai lasipurkkeja voi tikulla kopauttaa kevyesti kylkeen

Aaltopahvista saa tehtyä guiron. Aaltopahvin voi liimata kolmikulmaiseksi ja tikulla vedellä aaltoisen puolen pintaa.

Pillioboe. Pillin toinen pää painetaan silitysraudalla tai suoristusraudalla. Silitetyn pään nurkkiin leikataan n. 3mm halkeamat (se puoli, johon sitten puhalletaan. Pillin runkoon voi leikata sormella peitettäviä reikiä, jolloin sointia voi muuttaa. Myös pillin pituus vaikuttaa sointiin.